

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

I detta nummer:

D:r Helge Dahlstedt:

GUSTAF NEANDER 65 ÅR

●
Ur Nationalföreningens utredning:
DISPENSÄR OCH FATTIG-
VÅRD BÖRA SAMARBETA

●
DE PARTIELT ARBETSFÖ-
RAS SYSSELSÄTTNINGSS-
FRÅGA

D:r O. Scheel:

FÖREBYGGANDE AV TBC
GENOM BCG-VACCINE-
RING

●
Noveller av bl. a. ELD, JOSEF
OLIV, GUSTAV SANDGREN

Patienternas spalt: rikligt repor-
tage — Korsord — Schack

Djerberg

SEPTEMBER.

Nr 9 1939 (15 sept.—15 okt.)

Pris 25 öre

BODEN

BODENS SVAGDRICKSBRYGGERI

Tel. 25 75. (Inneh.: R. ÅSTRÖM.) Tel. 25 75,
VICHYVATTEN - LÅSKEDRYCKER - SVAGDRICKA
från fullt modernt nybyggt bryggeri.

VÄRME och SANITET

(Arne Sundström)

Auktoriserad entreprenör. Rt. Kontoret 11 42 ankn. bostaden.
Utför värme och sanitära installationer och reparationer. Rit-
ningar och kostnadsberäkningar. Försäljer allt i branschen
förekommade material.

RÖDINGS AKTIEBOLAG

Tel. 20 40 Svartbyvägen 11 - Bodén Tel. 20 27

TIDSENLIG MODERN CHARKUTERIFABRIK

G. SUNDBERGS MÖBELAFFÄR

Möbler - Mattor - Gardiner

Telefon 23 81 BODEN Telefon 23 81

LUNDSTRÖMS JÄRNHANDEL

BODEN

Tel.: Lokal 20 09 och 4 01. Riks 11 00.

ANNONSERA i

Norrländska Socialdemokraten

Norrbottens förnämsta nyhetstidning

ROLFS FRISÉRSALONG

Kungsgatan 19 BODEN Telefon 29 83
MODERN HYGIENISK

BETALD ANNONSPLATS

Vid behov av **KLÄDER** vänd Eder med förtroende till

MATSSON & NÄSLUNDS EFTR.

Skrädderi- & Herreklipping. — Bodén. - Telefon 20 98.

Hedenbrons Kafé

Rekommenderas vid utflykter och promenader.

Gott kaffe. - Hembakat bröd. — Telefon 23 57. - BODEN.

Rüdéns Herreklipping

Telefon 20 65 - BODEN

RESEFFEKTER - Cigaretter och övriga tobaksvaror av in- och
utländska fabrikat. Platsens mest väl sorterade Ekiperingsaffär.

ALLT FOTOGRAFISKT

i bästa utförande från

HANSSONS EFTR. - Drottningg. 27 - Bodén - Tel. 27 78

Zeiss-Ikon-KAMEROR och FILM.

SPECERIER - KONSERVER
FRUKT - CHARKUTERIVAROR

NILS WESTBERG

Drottninggatan 10 Telefon 24 30

Efter att ha sett en god **FILM** på

ROYAL-BIOGRAFEN

drick en kopp gott **KAFFE** på

WALLSTRÖMS CAFÉ

Tel. 20 74 - BODEN - Tel. 20 74

E. A. Hedmans Bageri, Konditori & Kafé

Kungsgatan, BODEN. Telefon 280
REKOMMENDERAS

• Dagligen färskt bröd och gott bryggt kaffe •

Jean Forsbergs Frisérsalong

Bankhuset BODEN Tel. 21 41

HERR-, DAM- & BARNKLIPNING

BERGERS URMAKERI

BODEN

E. P. ERIKSSONS EFTR.

4 Svartbyvägen. Telefon 24 31. - BODEN.

Kött-, Fläsk- & Charkuterivaror. **SPECERIER.**

BJÖRKBOMS Finbageri & Kafé

Kungsgatan 10, Bodén. Telefon 598.
Rymliga och trevliga lokaler. Beställningar emottagas.
Begravningar arrangeras.

Allt i vintersport:

SKIDOR Anders Perssons Splitkein. — Stavar, Bindningar,
Vallor, Skidskor. Stor sortering i

WALLSTÉNS JÄRNHANDEL • Bodén • Tel. 10 43 - 43

NYA HEMBAGERIET

Kungsgatan 19 BODEN Rikstelefon 414

FÄRSKT VÄLSMAKANDE KAFFEBRÖD.
KONFEKT OCH KARELLER.

ESKILSTUNA

BETALD ANNONSPLATS

FJUGESTA

Ch. Anderssons Charkuteriaffär

Telefon 34 Fjugesta Telefon 34

REKOMMENDERAS!

— Leverantör till Garphytte Sanatorium —

GAMMELSTAD

Eleganta Porträtt och Förstoringar

Utomordentliga Barnbilder med Specialkamera.
(12 prov — Kronor 2:50)

FOTOGRAF YNGVE TORMOD
Tel. 37. Gammelstad. Tel. 37.

GÄLLIVARE

O. H. Lundkvists Charkuterifabriks

välsmakande och kvalitativt förnämliga
produkter rekommenderas.

GÄLLIVARE Telefon 135

GÄLLIVARE**Bertil Ahlin - Ur-, Optik- & Guldsmedsaffär**

Gällivare—Malmberget.

ETERNA - ZENITH - OMEGA - VIKING

Postorder expedieras noggrant.

NILS AXELSSONS

DIVERSEHANDEL

Telefon 17

Gällivare

AHNBERGS FRISÉRSALONG

Telefon 66

GÄLLIVARE

Telefon 66

LAGER AV TEKNISKA ARTIKLAR

AKTIEBOLAGET

NORDSVENSK TRÄEXPORT

Tel. 112.

GÄLLIVARE.

Tel. 112.

Ständigt i lager: Sågade och hyvlade TRÄVAROR
i alla förekommande dimensioner
Stor sortering av Listverk**J. F. SJÖSTRÖMS SNICKERIFABRIK**

Levererar de bästa snickerier såsom:

Fönster, Dörrar, Trappor, Moderna Köksinredningar, Affärs-
inredningar, Möbler m. m. Vålgjort arbete garanteras.

Telefon 177.

GÄLLIVARE.

Telefon 177.

F:a A. Moosbergs Diversehandel

Telefon 79

GÄLLIVARE

Telefon 79

— Rekommenderar sina enriskökta renstekar —

EDM. RISBERGS

SPECERI- & MATVARUAFFÄR

Tel. 10

GÄLLIVARE

Tel. 10

GÄVLE**Organisera köpkraften****Föribilliga levnadsomkostnaderna**Köp i **KONSUM ODEN**

BETALD ANNONSPLATS!

HALMSTAD**RADIO**

NYANLÄGGNINGAR • REPARATIONER

W. HÖGLUND

Kungsgatan 27

Halmstad

Telefon 210

HUDIKSVALL**HUDIKSVALLS RÖRLEDNINGSAFFÄR**

Tel. 655

E. BERGLUND

Tel. 556

VÄRME- & SANITETSANLÄGGNINGAR Lager av rör och rördelar, pannor, ra-
diatorer, sanitetsporlin samt armatur.**Prenumerera på "Status"****KARLSTAD****Uti A. G. Härnbloms Ur- & Optiska affär**

Hagaborg, Karlstad. - Telefon 22 83

gör Ni fortfarande de fördelaktigaste priserna vid köp av
Ur- och Optiska artiklar. Reparationer utföras omsorgsfullt.**LILIUS FOTO**

Hagatorget, Karlstad Telefon 10 32

Populära nya kortstorlekar: 42, 24, 16 och 12 foton.
Ramar, Album m. m.**RITZ HOTELL - Västra Torggatan 20**

Rekommenderas

NYTT - MODERNT

Telefoner 35 90 & 35 91

G. A. & A. H. HAGBY - Värmeledningsing.utför alla slags värmelednings- och ventilationsanläggningar
samt gas-, vatten- och avloppsanläggningar.Järnvägsg. 3, Karlstad. Tel. 173. Säffle, Tel. 338. Ämål, Tel. 135
Ing. A. H. Hagbys bostad, Hööksgatan 26. — Telefon 22 26**Det finns på STENSBORG**allt vad Ni behöver av vinterhårdiga växter för Er trädgård.
Låt oss gratis sända Eder vår rikt illustrerade katalog!**STENSBORGS TRÄDSKOLOR**

Grundad 1890

KARLSTAD

Tel. 801, 23 01

BETALD ANNONSPLATS

KIRUNA**För VINTERSPORTEN**Skidgummi, Vallor, Skidor, Skidstavar, Rygsäckar m. m.
Stor sortering. Lägsta priser.**A.-B. Edvin Martinssons Järnaffär**

Tel. 4.

KIRUNA

Bror Johanssons Elektriska - Rikst. 293 Utför alla inom yrket förekommande
arbeten, såväl ljus som kraft.
Ständigt lager av förstklassig material i
ledning, strömbrytare och kontakter,
kokapparater, stryckjärn och dammsugare.
Vid större anläggningar införda offert.**Karl Källéns Färg- & Kem.-Tekn. affär**

Telefon 598.

KIRUNA.

Telefon 598.

FÄRGER, FERNISSOR, TAPETER,
TEKNISKA o. SJUKVÅRDSARTIKLAR**CENTRUM - Kiruna - Tel. 5 10**

rekommenderar sin väl sorterade

HERREKIPERING

GUSTINS - Modern Herrekipering

Telefon 339

KIRUNA

Telefon 339

J. A. GIDLÖWS GULDSEMEDSAFFÄR

FÖRLOVNINGSRINGAR

Tel. 113 — KIRUNA

Drick Sigill-Kaffet Finnes endast hos **H. JAKOBSSON - Kiruna 302****KIRUNA MODEATELJÉ**rekommenderas i ärade Kiruna-damers benägna hägkomst.
Förnämligaste utförande av all slags sömnad.Vördsamt **JUDITH JACOBSSON - 29-1 - Tel. 507**

KIRUNA**ERIK BURGMANS Ur- & Optikaffär**

Telefon 562. KIRUNA. Telefon 562.
 Nyheter för julen: Herrarmbandsur i guld, dubblé, crom, rostfritt stål. Vaggur, Pendyler, Glasögon i stor sortering.

Stor sortering av **HATTAR, MÖSSOR, HANDSKAR, LÖSA SKINN** i **MODEAFFÄREN "WEA"** (F. d. Karin Svensson)
 Telefon 446. KIRUNA. Telefon 446.

Allt för det moderna hemmets möblering
 köpes till förmånliga priser i
LÖFGRENS MÖBLERING - Sven Lindgren
 Telefon 424. KIRUNA.

AXEL E. WALLERSTRÖMS

Bok-, musik- & pappershandel - Sortimentsbokhandel
 Tel. 143 KIRUNA Tel. 143
 REKOMMENDERAS

FINBAGERIET

Prova våra smörbrön och andra läckra bakverk.
 Telefon 651 Nils Ägren Kiruna

HJ. SÖRMO & CO - Kiruna - Telefon 7 02

Lastbilskörningar utföras. - Försäljning av
 Grus, Mursand och Putssand samt Ved.
 Rekommenderande mig i allmänhetens benägna hägkomst.

E. WIKSTRÖM - Bleck- & Plåtslageri

Rekommenderas - Arbetena utföras fort, väl och billigt
 Infordra offert. Rikstelefon 111.

NYA BRYGGERIETS SVAGDRICKA

samt **BÖHMISK SVAGDRICKA, VICHYVATTEN, POMMAC** o.
LÄSKEDRYCKER alla slag rekommenderas.
 NYA BRYGGERIET - Innehavare J. A. Pettersson - Rt. 473

TILL FJÄLLS!

Köp Er Proviant från
AXEL ERIKSSONS MATVARUAFFÄR
 Tel. 28, 728. - Kiruna. - Tel. 28, 728.

BRÖDERNA HELLMAN - Rörledningsaffär

Telefon 413
 Utför alla slag av
 Värme-, Vatten-, Avlopps-, Kyl- och Sanitetsanläggningar
 Reparationer - Ritningar och beskrivningar
 VALSORTERAT LAGER

Viktor Jonssons Pappershandel

Thule KIRUNA Tel. 364

BETALD ANNONSPLATS

LATORPSBRUK**A. WILHELM JOHANSSON**

ALLT I SPECERIER
 Tel. Latorp 28
 LEVERANTÖR TILL GARPHYTTE SANATORIUM

LULEÅ

BETALD ANNONSPLATS

LULEÅ**LUNDBERG & SUNDLING**

Storgatan 34 LULEÅ Tel. 22 20
 Största sortering i: Charkuteri- & Korvvaror, Konserver,
 Delikatesser, Skaldjur, Sydfrukter
 Alltid första klassens varor till lägsta dagspriser.

Läs Norrskensflamman

Intressanta artiklar från den stora världen och alla delar av
 Norrbotten. Effektivt annonsorgan. Lokalexpeditioner
 på de flesta större platser i Norrbotten.
 Telefoner:
 Annonskontoret 24 08. Redaktionen 25 08.

V. & A. Andersson - Måleriaffär

Kungsgatan 16. LULEÅ. Telefon 21 63.
 BILLACKERINGSVERKSTAD.

ADOLF ANDERSSONS

CHARKUTERIAFFÄR

Telefon 26 69 LULEÅ

Elektriska anläggningar

maskiner och apparater till förmånliga
 priser.

ELEKTR. A.-B. POLEN - Luleå - Tel. 23 51

KÖP KUNGS-RADIO

H. G. JOHANSSONS RADIOAFFÄR
 Luleå

Jordbrukare!

Stöd Eder egen organisation genom att
 bli medlem hos oss. Anlita oss vid inköp av
 Kraftfoder, Konstgödsel, Utsäden m. m.
 NORRBOTTENS LANTMANNAFÖRBUND

De bästa programmen

å RÖDA KVARN och ODÉON

ARVID PETTERSSONS ÅKERI - Luleå

Rekommenderas. Innehavare av järnvägens express.
 Verkkörning av alla slag till billigaste pris.
 Telefon 24 51. Skeppsbrogatan 42.

LILLA BAGERIET

ELLA ARNQUIST

Kungsgatan 9 - LULEÅ - Telefon 18 06
 Läckra bakverk, goda kaffebröd och småkakor.

Sven Nilssons Bilreparationsverkstad

Gamlestadvägen LULEÅ Tel. 1960, bost. 3130
 REKOMMENDERAS. Fullständig bilservice.

RUUTHS EFTR. - Boktryckeri - Luleå

Telefon 20 22
 utför allt slags tryck förstklassigt
 och till lägsta möjliga priser.

VOLVO Person- och Lastbilar

i lager. - Reservdelslager. - Reparationsverkstad.
RUTHSTRÖMS AUTOMOBILAFFÄRS EFTR.
 (A. Wikström)
 Tel. 25 33 LULEÅ Tel. 20 31

KAFFET som ger styrka och livsglädje är

HORNBERGS SPECIALBLANDNING

Säljes hos J. A. HORNBERG, LULEÅ. - Telefon 24 34.

Skydda de friska
genom att effektivt
hjälpa de sjuka!

SEPT. 1939

Utkommer en
gång i månaden
2:dra årgången

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Redaktör och ansvarig utgivare:
JOHANNES SANDRÉN

Telefon: 41 39 99 · Postgiro 154420
Götgatan 83 II, Stockholm

"De Lungsjukas Effervårdskommitté"
De Lungsjukas Riksförbund

K R I S E N

Vår verksamhet till de lungsjukas fromma torde mer eller mindre komma att influeras av det krisläge, som nu inträff. Och detta torde väl bli fallet med all social verksamhet. I tider som dessa skjutes medvetet eller omedvetet intresset för samhällliga välfärdsprogram — då det icke gäller försvaret eller landets livsmedelsförsörjning — i bakgrunden: "var och en är sig själv närmast". Och dock är det så, att det just är de fattiga, och främst de fattiga lungsjuka, som hårdast drabbas av en kris sådan som den, vi nu uppleva. På grund av sin sjukdom är den lungsjuke vitalt beroende av riklig och högvärdig föda, av en i hygieniskt avseende tillfredsställande bostad; han är i avsevärt mindre grad i stånd att inskränka på sitt "dagliga bröd" än en människa, som icke lider eller lidit av lungtuberkulos. Kort sagt: man torde utan överdrift kunna påstå, att en kristid med åtföljande brist på viktiga födoämnen, tillfredsställande bostäder, kläder o. d. icke drabbar någon hårdare än den lungsjuke.

Det har från statsmakternas sida försäkrats oss, att vi icke behöva hysa oro för det dagliga brödet, att landet är väl försett med födoämnen. Detta kan vara sant, men det är lika visst, att en prisförhöjning på viktiga livsmedel, hyror, kläder o. d. är att vänta. Vad detta kommer att betyda för den lungsjuke, vilken för sin försörjning är beroende av fattigvård eller folkpension, ligger i öppen dag. Hans ekonomiska situation kommer att bli allt mera prekär, och frågan om ordnandet av en effektiv eftervård för landets lungsjuka torde under sådana förhållanden nu vara högaktuell. Det vore därför i högsta grad att beklaga om statsmakterna skulle anse, att det förnuftiga förslag till eftervårdsfrågans ordnande, som

framlagts av Nationalföreningen borde inrangeras bland de ärenden, som få anstå till "normala", bättre tider! Visserligen har ingen "reformpaus" med anledning av det labila tidsläget förebådats, men man torde utan överdriven pessimism kunna förutsetta, att flera sociala spørsmål komma att få stå tillbaka för andra, mera aktuella frågor.

Därför gäller det nu mer än någonsin, att vi intensifiera arbetet för det mål, som är vårt. Vi veta, att stora svårigheter, ej minst av ekonomisk art, komma att möta oss, men med sammanhållning, energi och fast tro på vår sak, skola vi övervinna dessa. Det är vår förhoppning, att den allmänhet, som med intresse och offervilja givit oss sitt stöd, icke skall svika oss och att — framförallt — de lungsjuka själva med blicken öppen för alla de vanskligheter och besvärligheter, vi ha att kämpa emot, skall visa oss förståelse. Vi bedja våra läsare på sanatorier och annorstädes om överseende med de brister i tekniska och andra avseenden, som av ekonomiska skäl kunna komma att vidlåda vår tidskrift: kanske kunna vi i fortsättningen icke giva tidningen samma påkostade utstyrelse, kanske måste vi inskränka på sidantalet, illustrationer och dylikt. Det är vår förhoppning, att ni alla skola bortse från dessa eventuella brister i den övertygelsen att huvudsaken dock är att vår tidskrift kan leva vidare och därmed våra möjligheter att göra våra önskningskrav gällande, att vi kunna fortsätta striden för det mål, vi gjort till vårt: en människovärdig existens åt landets lungsjuka.

Här kan vara lämpligt att citera vad en talare yttrade vid Riksförbundets kongress i somras: Med tidningen står och faller vårt förbund.

J. S—n.

Det är egentligen ganska märkligt Yrkessjukdomen silikos

att frågan om konvalescenthem för lungsjuka icke förr kommit på landstingets och kommunernas dagordning, skriver *Norrländska Socialdemokraten* apropå Nationalföreningens betänkande i eftervårdsfrågan.

Vi sammanträffade häromdagen med en kommunalman, som i drastiska ordalag skildrade de bekymmer som eftervården eller rättare sagt bristen på eftervård nu vållar. Han yttrade bl. a.: Man kan ju fråga sig vad det ligger för förnuft i att först kosta på den sjuke en dyrbar sanatorievård för att sedan lämna honom vind för våg efter det han utskrivits. Man kan ju inte begära att dessa tbc-konvalescenter omedelbart skola kunna gå ut i förvärvsarbete igen, isynnerhet om de äro grovarbetare, av vilka det kräves fullgod hälsa för arbetsduglighet. Och det är inte heller roligt för dem att ligga sina familjer till besvär under konvalescensen, ej heller är det sagt att alla ha ett hem att ty sig till. Komma de till fattigvården, såsom ofta sker, så har denna ingen annan utväg än att försöka inackordera dem hos olika familjer, som ha det så ställt att de kunna mottaga en dylik inackordering. Men detta är uppenbarligen icke någon rationell utväg och blir ej någon tillfredsställande eftervård.

Tidningen förklarar sig ock ej vara övertygad om, att eftervårdshemmets anknytning till länssanatoriet är den allra bästa lösningen, utan det kan tänkas att ett vårdhem med tillhörande möjligheter för yrkesutbildning inom resp. kommuner är en bättre lösning.

Antalet tbc-sjuka är ju stort i Norrbotten och ett konvalescenthem i direkt anslutning till centralsanatoriet kan därför tänkas bli en anläggning av betydande storleksordning, till vilken det uppstår svårigheter att anskaffa medel. Upprättandet av vårdhem inom kommunerna, eventuellt i anslutning till ålderdomshemmen, skulle möjliggöra ett successivt förbättrande av eftervården och avsättningen av de produkter som tillverkades skulle sannolikt underlättas om den fördelas på flera mindre hem. En fördel med förläggandet av dessa vårdhem till resp. kommuner ligger också däri, att konvalescenterna komma i tillfälle att oftare än som är fallet vid centralsanatoriet träffa sina anhöriga och bekanta, vilket icke är alldeles utan betydelse för trevnaden och välbefinnandet.

Det får väl emellertid bli en speciell utrednings uppgift att utreda och föreslå formerna för förslaget genomförande, det viktigaste är att något blir åtgjort på detta viktiga område av sjukvården, slutar den citerade tidningen.

är en aktuell fråga inom gjuterierna. Tidigare har man levat i den tron, att denna sjukdom förekommit enbart vid våra stålgjuterier. Allt eftersom undersökningarna fortskrida, visar det sig emellertid att silikos även härjar bland våra kolleger vid tackjärns- och metallgjuterierna, skriver *Gjutaren*.

Under den allra senaste tiden har ett flertal meddelanden ingått om huru silikos grasserar på olika platser inom landet, bland andra Svedala, Motala, Skövde, Domnarvet, Smedjebacken, Kolsva och Gävle. Detta tyder på att förbundet bringas att företaga en omfattande utredning angående i hur stor utsträckning denna yrkessjukdom framträder inom de svenska gjuterierna. Silikos är enligt läkareutsago en lungsjukdom, betingad av inandning av stoftpartiklar, innehållande kisel. I anledning av denna sjukdoms hemska följder ha arbetarna vid de silikoshotade företagen rätt att kräva statsmakternas ingripande. Statsmakterna böra medverka till, dels att varje inom dessa företag anställd arbetare får komma under ständig läkareuppsikt och dels att arbetsgivarna åläggas att å arbetslokalerna vidtaga sådana skyddsåtgärder, att berörda sjukdom förebygges. Av verkställda utredningar framgår, att sjukdomens progressiva tendens är större ju längre silikosen är avancerad, när det farofyllda arbetet uppgives. Det kan sålunda räknas med betydligt färre invaliditetsfall och dödsoffer för sjukdomen, om de skadade på ett tidigt sjukdomsstadium avlägsnas från det farliga arbetet. Detta ger stöd för berättigade krav på obligatorisk läkareundersökning samt att en arbetare, så snart diagnosen fastställt att han är behäftad med berörda sjukdom, överföres till arbete vid dammfria arbetsplatser eller till lokaler med mindre riskfyllt damm. Då produktionen emellertid måste pågå vid företag, där dylika farliga sjukdomsalstrande härdar finnas, måste det vara ett samhällsintresse att effektiva åtgärder vidtagas för förebyggande av sjukdomens uppkomst.

Ett sådant ingripande får dock icke innebära att arbetarna därav bli ekonomiskt lidande, tillägger det citerade organet. Införes obligatorisk läkareundersökning i berört syfte, så synes det vara berättigat, att staten eller arbetsgivaren blir ersättningsskyldig för arbetarnas härigenom uppkomna ekonomiska förluster. Ävenså bör en arbetare, då läkare fastställt att han angripits av silikos och förflyttning beordrats till annat arbetsområde, vara berättigad till erhållande av sådan lön eller åtnjuta sådant skadestånd, att löneminskning ej uppstår.

GUSTAF NEANDER

65 år

Gustaf Neander är känd och välkänd bland alla, som kommit i någon beröring med sjukdomen tuberkulos, både av dem som drabbats av sjukdomen och av dem, som hysa intresse för arbetet mot denna folksjukdom. Alla sjuka nämna hans namn med vördnad, ty de känna att han alltid varit deras speciella vän och riddare, som förstått dem och deras svårigheter, som alltid tagit dem i försvar och som alltid arbetat för deras bästa. När Gustaf Neander passerar sin 65-årsdag kommer säkerligen varma tankar att ägnas honom från alla delar av vårt vidsträckta land, kanske dock allra mest från de nordliga delarna, där han under många år haft sitt arbetsfält.

D:r Gustaf Neander fyller den 15 okt. 65 år.

Gustaf Neanders verksamhet har allt från tidiga år varit inriktad mot sjukdomen tuberkulos, som sjukdom och som folksjukdom. År 1903 se vi den unge medicinaren som underläkare vid Hålahults sanatorium och 1907 som läkare vid Sv. Nationalföreningens försöksanstalt Hälsan i Norrbotten. Vid Hälsan kom han sedan att bli stadigvarande verksam från mars 1908 till augusti 1913, då han utnämndes till överläkare vid Norrbottens sanatorium Sandträsk. Den 31 maj 1916 lämnade han Ultima Thule och återvände till "Sverige", blev sekreterare i Sv. Nationalföreningen mot tuberkulos och amanuens samt t. f. föredragande för tuberkulosärenden i Medicinalstyrelsen. På dessa befattningar kvarstår han alljämt och har han från denna sin position i mycket hög grad kunnat leda och prägla arbetet mot vår mest härjande folksjukdom. Utredningar, som utförts, lagar, som skrivits, och förordningar, som utkommit, ha först passerat Neander, innan de definitivt slutförts eller fastställts. Från början var Neander med i det praktiska arbetet i den *sjukvårdande verksamheten* — Hålahult, Hälsan och Sandträsk. Arbetet mot tuberkulosen började i Sverige som i världen i övrigt med sjukvårdande verksamhet vid särskilda anstalter, sanatorier. Neander förstod mycket snart att denna sjukvårdande verksamhet enbart i längden icke skulle visa sig tillräcklig för att ett gott resultat i arbetet mot sjukdomen skulle kunna ernås. Det lärde honom nog alldeles särskilt hans arbete vid Hälsan, där han hade att utforska tuberkulosens utbredning inom ett i högsta grad nedsmittat område inom Norrbottens kustland, och att utforska möjligheterna och vägarna för sjukdomens bekämpande. Hälsan var en tuberkulosjukstuga för försöksområdet, där han vårdade sjuka, som behövde anstaltsvård, eller som behövde komma bort från

hemmen för att dessa skulle kunna saneras. Redan tidigt framträdde Neander och arbetade för att den sjukvårdande verksamheten skulle kompletteras med en *förebyggande verksamhet* i hemmen och ute i livet bland människorna. Hans arbete på den vägen har givit upphov till den dispensärorganisation, som nu ompänner hela vårt land. De första dispensärerna organiserades inom Norrbotten på Neanders initiativ år 1913. Alla veta vi, att arbetet mot tuberkulosen kröntes med stor framgång, men vi se även, att målet ännu icke nåtts. Arbetet måste intensifieras och utvecklas efter vetenskapens nya landvinningar och nya utvägar måste finnas och bearbetas. Nyligen har Neander varit med om att utarbeta en ny dispensärlag och en ny tuberkuloslag. Under senaste år har han som en ledande själ varit med om att utreda och föreslå en helt ny väg — den *eftervårdande verksamheten*. Nationalföreningens nyligen utkomna utredning angående förbättrad tuberkuloseftervård har redan omnämnts i denna tidskrift och redogörelser och diskussionsinlägg om den utredningen skola säkerligen återkomma i många kommande nummer.

Det har egentligen aldrig stått strid om Gustaf Neander och hans uppslag eller verk. Det har heller aldrig varit några förhastade förslag, han kommit med. Noggrant arbete, klokt omdöme, praktisk blick samt framför allt kärlek till den speciella uppgiften har präglat Neanders verksamhet. Någon har nog ibland önskat mer snabbhet och kraft. Den sega ihärdighet, som aldrig släpper greppet, är kanske i det långa loppet värdefullare. Neander har aldrig släppt greppet. Skickligt och smidigt har han arbetat, diplomatiskt har han valt tillfällen och tidpunkter, och han har som regel lyckats.

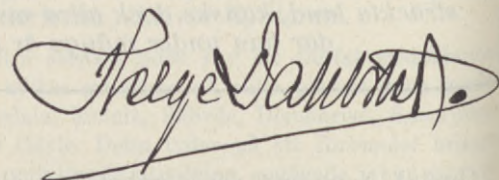
I våra oroliga tider, när makt är rätt och bomberna bestämma makten och rätten i världen, när den

svagare icke respekteras, när utvecklingen skärpt gränserna mellan klasser, partier och människor, är det en glädje att hylla en sådan människa som Neander. Ingen frågar någonsin efter Neanders politiska inställning. Han är den högt begåvade, insiktsfulle och kloke mannen, rätträdig, vänlig och hjälpsam mot alla. På honom kunna alla lita. Han har av en god fé fått humorns sällsynta och värdefulla gåva. Den har gett honom den goda blinken i hans ögon, det harmoniska sinnelaget, förmågan att med intresse och förståelse se på händelser och människor, icke minst på sig själv och den ljusa tron på utvecklingen och framtiden. Gustaf Neander är alla människors värderade vän, som i rikt mått givit vänskap i gengäld mot vänskap. Det har hans personlighet visat och hans verk burit vittne om. Det känna nog alla, som kommit i någon beröring med honom och hans arbete mot sjukdomen tuberkulos.

Undertecknad efterträdde Neander 1916 som överläkare vid Sandträsk, som sekreterare och ledare av Norrbottens dispensärer och som styrelseledamot vid Hälsan, vilken då övertagits av landstinget som tuberkulossjukstuga. Jag hade många tillfällen att beundra Neanders verk och spåren efter honom i hans röjningsarbete i den ohygieniska vildmark, som rådde i vårt största och nordligaste ödemarkslän, att beundra kärleken i arbetet, som levde kvar efter honom, och den förhoppningsfulla och goda tron på

framtiden, som han ingjutit hos de människor, som han satt i arbete eller kommit i beröring med. Jag kunde också med undran och beundran iaktta hur litet han begärt för sin egen personliga del av ekonomisk vinning och av bekvämligheter under sin tid däruppe i Norrbotten. När jag för första gången kom till Hälsan, där Neander levat och verkat under 5 1/2 års tid i ensamhet och isolering på slätten mellan Luleå och Piteå och såg hans hem från de åren, fylldes jag med vördnad. Vilken läkare skulle vara nöjd med att bo som han, under många år isolerad i ett par rum i en norrländsk bondgård med patienter boende i de övriga rummen i gården? Det skulle icke kunnat gå om ej vederbörande gått upp i sin uppgift, funnit intresse och spänning i sitt arbete. I annat fall skulle säkerligen isoleringens "lappsjuka" ha gett sig tillkänna. Att Neander gick upp i sin uppgift och fann intresse och spänning i sitt arbete, därom vittna resultaten av åren vid Hälsan, framlagda i ett flertal betydelsefulla skrifter.

Tbc-bacillen på vandring mot norr. En medicinsk doktorsavhandling av största intresse har ventilerats på fysiologiska institutionen i Uppsala. Författare är med. lic. Folke Widlund och arbetet behandlar tuberkulinkänsligheten i Norrbotten. 17,000 skolbarn ha utgjort material för undersökningen.

Resultaten av densamma sammanfattas av författaren på följande sätt: Den av tuberkulinprovet framkallade positiva reaktionen — som anses röja förekomsten av tbc-baciller i kroppen — är inte, såsom man förut trott, vanligare på våren än på hösten, växlar ej med folktätheten, är inte heller vanligare i skolor med många barn än i mindre skolor, men når sitt maximum i de trakter där dödlighet i tbc är störst, d. v. s. längst i norr. Detta kan enligt förf. kanske bero på att tbc-bacillen utsträcker sitt härjningståg från söder mot norr, vilket har till följd att de längst norrut uppträdande tuberkulosfallen i genomsnitt äro av yngre och färskare datum och därför mera elakartade.

Speciellt intresse har dr Widlunds arbete genom den belysning det ger åt den omstridda s. k. Calmette-

vaccineringens betydelse. Calmette-vaccinering av nyfödda barn avser som bekant att skydda mot tuberkulos och dr Widlunds forskningsresultat visa i den riktningen att denna vaccinering verkligen kan utgöra ett skydd.

Ökade statsbidrag till 6 städer och 5 län. I dagarna har en kunglig kungörelse utfärdats angående statsbidrag till driftskostnader vid anstalter för lungtuberkulos. Den innebär att landets sex största städer, som inte deltaga i landstingen, numera få samma statsbidrag för tuberkulosvård som landstingen. Hittills ha dessa städer endast erhållit bidrag för en patient pr tusen invånare — för Stockholm har det betytt att fastän 652 patienter erhållit sanatorievård ha statsbidrag endast utbetalats för 572 patienter. Vidare få landsting med hög tuberkulosdödlighet tillgodoräkna sig höjda statsbidrag. Det blir Gotlands, Blekinge, Västerbottens, Jämtlands och Norrbottens län, som får detta högre bidrag. För staten betyder det en utgiftsökning på c:a 300,000 kr. till städerna och 100,000 till landstingen.

FALUN

~ Bennströms Limpor ~

Dispensär och fattigvård böra samarbeta

Nationalföreningens utredning kan ej föregripa Socialvårdskommitténs förslag

Allmän sjukförsäkring löser understödsproblemet

De Lungsjukas Eftervårdskommitté framförde vid sin uppvaktnings hos socialministern 1937 som önskemål bl. a., att de lungsjuka, som ej genom arbete kunna försörja sig själva, skulle skiljas från fattigvården och att deras understödsbehov på ett eller annat sätt helt skulle tillgodoses av dispensärorganisationerna. Detta av flera skäl. Dels ha dispensärerna en mera ingående kännedom om de lungsjukas sociala och ekonomiska förhållanden och ha även större förståelse för deras behov, dels verkar den ständiga vandrigen mellan dispensär och fattigvård nedbrytande på den sjuke, och sist men icke minst är fattigvårdsunderstödet en förödmjukande form av social hjälp. Givetvis var det icke möjligt för kommittén att i detalj utforma ett antagbart program i detta avseende, att precisera *hur* en sådan dispensärernas understödsverksamhet borde ske, men icke desto mindre torde såväl statsmakterna som den allmänna opinionen dela denna vår uppfattning, att fattigvårdsunderstödet icke är en värdig form av hjälp åt oförvällat medellösa medborgare. I Danmark t. ex. är det endast asociala individer, som ha "fattigvårdsunderstöd".

I sitt förslag angående förbättrad tuberkuloseftervård framhåller även Nationalföreningen, att fattigvården är en mindre värdig hjälpform. Vad beträffar förslaget om, att dispensärerna skulle övertaga fattigvårdens nuvarande understödsverksamhet vis-à-vis de lungsjuka, synes kommittén dock vara tveksam. Strängt taget går man dock inte till botten på problemet, då hela understödsfrågan i avvaktan på Socialvårdskommitténs utredning om frågan om allmän sjukförsäkring i betänkan det lämnats åt sidan.

Det finns sålunda ingen anledning att klandra det förhållandet, att Nationalföreningens kommitté lämnat denna för de lungsjuka så viktiga understödsfråga i huvudsak olöst. Sjukförsäkringsfrågan är utan tvivel — som framhålles i utredningen — av invecklad och svår natur. Kan den lösas på ett tillfredsställande sätt så, att den berör hela folket, är de arbetsoförmögna lungsjukas understödsfråga också löst. Men det går icke att föregripa denna Socialvårdskommitténs utredning.

Dock: andra vägar, som också rekommenderas, äro möjliga. Vi syfta på ett mera intimt samarbete mellan fattigvård och dispensär, varvid dispensären borde vara det *beslutande* och fattigvården det *verkställande* organet. Nationalföreningens utredning framhåller med rätta, att den hjälpbehövande tuberkulöse intager en särställning inom de understödsbehövandes stora och brokiga skara. Detta beror på tuberkulösjukdomens karaktär. Att kunna leva un-

der tillfredsställande hygieniska förhållanden torde för såväl den tuberkulösjuke som personer vilka genom tuberkulosen blivit invalider, vara av större vikt än för måhända flertalet andra kroniskt sjuka och invalider. Vi vilja härvid peka på det välbekanta förhållandet, säger kommittén, att en låg koststandard i hög grad äventyrar de resultat, som uppnåts genom sjukhusvistelse, och att en på så sätt uppkommen försämring ofta tvingar den sjuke att ånyo söka sjukhusvård eller åtminstone att begränsa eller nedlägga sitt förvärvsarbete. Det som här sagts om ett otillfredsställande kosthåll, gäller även en mindervärdig bostad. Kunna icke skäligen fordringar på föda och bostad tillgodoses, råkar man i ett flertal fall in i en "skadlig cirkelgång". Den sjuke kommer att ofta under en lång följd av år vandra från hem till sjukhus och från sjukhus till hem. En långt driven sparsamhet med understöd till den tuberkulöse kan därför på lång sikt ställa sig mycket ekonomisk.

Kommittén framhåller vidare:

Då det kan förväntas, att Socialvårdskommitténs utredning på grund av uppgiftens omfattning kommer att taga ej obetydlig tid i anspråk, ha vi emellertid ansett oss böra taga under ingående övervägande vissa förslag beträffande understödsverksamhet för de tuberkulösa, innebärande *en viss reglering och utbyggnad av dispensärernas nuvarande understödsverksamhet och i samband därmed beviljandet av statsbidrag till denna verksamhet*, vilket förslag icke skulle erfordra någon nyorganisation och icke innehåller något principiellt nytt utan fastmera inskränker sig till ett förstärkande av anordningar, som redan finnas, även om verksamheten på sina håll hittills varit mera sporadisk. Härtill kan läggas, att ett förverkligande av ett förslag av här ifrågasatt innebörd knappast skulle behöva utöva något inflytande på Socialvårdskommitténs arbete.

Det klientel, varom nu är fråga, torde kunna i stort sett indelas i fyra grupper: 1) de som erhålla full försörjning genom fattigvårdens försorg; 2) de som i samma ordning uppbära stadigvarande bidrag till sin försörjning; 3) de som icke erhålla något understöd av fattigvården, men vilkas arbetsförtjänst svårigen medger dem att leva under sådana förhållanden, som deras sjukdomstillstånd påkallar, och vilka därför vore i behov av mera stadigvarande bidrag; samt 4) de som erhålla mera kortvariga understöd.

Som av den tidigare lämnade redogörelsen för dispensärernas nuvarande verksamhet framgår, förefinnes en ganska allmän strävan att draga gränsen mellan fattigvården och dispensärernas understödsverksamhet efter den linjen, att i regel ingen skulle samtidigt åtnjuta båda slagen av förmåner. Starka praktiska skäl tala otvivelaktigt för en dylik ordning, vilken sålunda skulle innebära att nyssnämnda grupper 1 och 2 och

Drick och njut av HERMES KAFFE —

Kaffet där kvalitén är högre än priset
och smaken huvudsaken.

Ombud antagas.

Åberopa denna tidning.

KAFFE A/B HERMES

Liljeholmsvägen 4 - Stockholm 9

Tel. 45 10 02, 45 10 45, 45 12 32

ev. 3 erhöle sitt hjälpbehov helt fyllt av fattigvården under det att grupp 4 och ev. 3 erhöle behovet fyllt från dispensären. Å andra sidan skulle det kanske vara en principiellt mera motiverad linje att låta fattigvården fylla varje hjälpbehov, som kan anses vara mera normalt och sålunda icke hänför sig till just det förhållandet, att den behövande lider av tuberkulos, alltså att alltid lämna åt dispensären att täcka det *merbehov*, som tuberkulosen orsakar. Emellertid skulle givetvis en dylik gränsdragning mellan det ena och det andra hjälporgans uppgifter beträffande ett och samma fall komma att vålla stora praktiska svårigheter. Den enda linje, som synes praktiskt användbar är därför, att *fattigvården skall hava att sörja för detta merbehov såväl för tuberkulösa, som äro i behov av understöd för full försörjning, som för dem, vilka äro i behov av stadigvarande bidrag till sitt uppehälle.* Det torde icke behöva finnas något tvivel om att skyldighet därtill föreligger jämlikt fattigvårdslagen, som tillförsäkrar varje medborgare erforderligt uppehälle. Detta begrepp kan i det ena fallet — t. ex. i fråga om en tuberkulösjuk, som enligt läkares utsago är i behov av en rikare kost o. s. v. — äga en betydligt vidsträckt omfattning än i det andra. Emellertid möter det likväl ofta svårigheter för den tuberkulöse att erhålla understöd i den omfattning, som i hans fall erfordras. Då det är en trängande angelägenhet, att dessa svårigheter övervinnas, vilja vi föreslå, att vederbörande myndigheter måtte till fattigvårdsstyrelserna utfärda direktiv, att dessa vid utmätandet av understöd till tuberkulösa skola rådgöra med respektive dispensärer och därjämte att föreskrifter lämnas dispensärerna att göra sig noga underrättade om, att den sjuke verkligen erhåller erforderlig hjälp. Det bör ankomma på en dispensär, som finner att fattigvårdsstyrelsens åtgärder äro otillräckliga, och att på den grund den sjukes hälsotillstånd hotar att försämrans, eller att smittskyddet icke kan upprätthållas, att göra erinran därom hos fattigvårdsstyrelsen. Leder detta icke till resultat, bör dispensären äga att hänvända sig till centraldispensären, som, om den icke på annat sätt kan få sina önskemål beaktade, bör använda den i 78 § 2 mom. fattigvårdslagen stadgade anmälningsrätten för att genom länsstyrelsen erhålla rättelse i det förmenta missförhållandet. Då säkerligen utsikterna för ett gott samarbete mellan fattigvårdsstyrelser och dispensärer äro goda, därest anvisningar som nämnts utfärdats därom, kan det med fog förväntas, att nyssnämnda anmälningsförfarande kommer att behöva utnyttjas endast i rena undantagsfall.

En dylik anordning skulle säkerligen betyda mycket för den lungsjuke. Som synes sammanfalla f. ö. dessa synpunkter med dem, som utvecklats i Fattigvårdsinspektörens direktiv till landets fattigvårdssty-

relser, vilka utfärdats med anledning av vår uppvakning hos byråchefen Wangson i vintras.

De vägar, som här skisserats, förefalla kanske mången föga sympatiska. Fattigvård är fattigvård, och oviljan mot denna hjälpform är stor icke minst bland de lungsjuka. Men någon hjälp, och hjälp även i denna form är bättre än ingen och vi få endast hoppas, att fattigvårdshjälpen — i avvaktan på andra förslag till ordnande av de lungsjukas försörjning — blir mera effektiv än hittills.

Ett är visst. Nationalföreningens kommitté kan icke klandras för att den i denna fråga icke varit i stånd att framlägga ett positivt och mera sympatiskt förslag.

Beträffande kommitténs övriga synpunkter i denna fråga skola vi återkomma därtill i en annan artikel.

Lösdriveri och filantropi

För ett par veckor sedan gingo ett par personer omkring i Oskarström och sålde "Den lungsjukes tidning", skriver *Hallands-Posten*. Tidningen kostade 25 öre, men kommersen gick bra, ty vem vill inte med en slant hjälpa de stackars lungsjuka i deras mången gång svåra belägenhet. På grund av skäl som icke höra ihop med själva tidningsförsäljningen måste de båda försäljarna avbryta sitt "arbete" i Oskarström, och det finns kanske de som tyckte synd om de båda försäljarna. De som köpte tidningen trodde förstas att de båda försäljarna själva voro lungsjuka och att vinsten av tidningsförsäljningen skulle gå till de lungsjuka.

Det är därför icke mer än på sin plats att allmänheten blir en smula informerad om den ifrågavarande försäljningen.

De båda försäljarna voro sålunda icke lungsjuka, och med bortseende från deras förflutna kan nämnas att orskarströmsbesöket slutade med varning för lösdriveri.

Skolbarnundersökningarna — intensifiering av tuberkulöskampen. Som ett led i den kamp som för närvarande pågår mot tuberkulosen ingår den undersökning som inom olika län inlett angående tuberkulinprovning av skolbarn. Man har börjat med de värst hemsökta länen och kommer så småningom att låta undersökningen gå vidare över hela landet.

Hittills ha 17,340 barn i Norrbottens län och 22,084 i Värmlands län blivit undersökta och nu är turen kommen till Blekinge, där 16,400 skolbarn skola tuberkulinprovans.

— Undersökningen ingår som ett led i den allmänna plan vi för närvarande hålla på att genomföra, för att på ett tidigt stadium upptäcka infektion och ställa de infekterade under fortsatt kontroll och ge dem behandling då så behövs, meddelar med. dr G. Neander på Nationalföreningen för tuberkulosens bekämpande Sv. M. Det är också en rent frapperande förbättring man kunnat iakttaga under senare tid, och infektionsåldern flyttas fram alltmera. Den förbättrade bostadshygien, barnavården och dispensären ha var för sig bidragit till denna förbättring.

Dr Allan Rülcker.

"De partiellt arbetsföras sysselsättningsfråga"

Stockholms stad sparar 90,000 genom arbetsberedningskommittén

Social årsbok 1939

Prof. Sten Wahlund.

Centralförbundet för Socialt Arbete (CSA) har utgivit en årsbok, Social årsbok 1939. Meningen är — för att citera inledningen — att denna årsbok skall bli ett organ, "som kan skänka en överblick över åtminstone grunddragen i samtliga grenar av socialt arbete". Detta för att motverka den tendens till specialisering, som alltmer gör sig gällande inom den socialpolitiska fackpressen. Denna specialiserings-tendens kan f. ö. förmärkas icke blott på det publicistiska området utan även i det praktiska arbetet, vilket ofta har till följd, att samhällets organ sträva i olika riktning eller i varje fall icke understödja varandra. Vi skulle som exempel kunna nämna sanatorievården och den nuvarande "eftervården" av tbc-patienter.

CSA:s initiativ kan därför hälsas med tillfredsställelse. Boken är även värd att uppmärksammas av denna tidnings läsekrets av den anledningen, att den till sin huvudsakliga del sysselsätter sig med ett problem, som är eller med all sannolikhet kommer att bli aktuellt för de flesta nuvarande och f. d. sanatoriepatienter. Titeln på bokens huvudavdelning är nämligen "De partiellt arbetsföras sysselsättningsfråga".

I elva olika uppsatser, bland vilkas författare bl. a. märkas professorerna Sten Wahlund och Gunnar Dahlberg samt stadsdistriktsläkare Allan Rülcker, belyses den partiellt arbetsföras problem från samhällets, läkarens, fackföreningsmannens, arbetsgivarens och socialarbetarens synpunkt.

Boken rekommenderas till alla, som på allvar vilja tränga in i det berörda problemet.

Den partiella arbetskraftens införande i arbete tycks ha blivit det sociala problemet för dagen. Vi vilja i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på de utredningar i ämnet, som i sommar slutförts av Nationalföreningen mot tuberkulos och av ingenjör Hjalmar Cederström.

Då De Lungsjukas Eftervårdskommitté hösten 1937 i sin skrivelse till chefen för socialdepartementet framhöll svårigheterna för f. d. sanatoriepatienter att få arbete och utkomst, var den tämligen ensam om att offentligt framföra de synpunkter, man nu överallt möter. Under den stora krisen betraktade man de arbetslösa som en på det hela taget homogen massa, och man trodde i allmänhet, att ar-

betslösheten skulle försvinna, efterhand som konjunkturerna förbättrades. Under högkonjunkturen utkristalliserades emellertid en rest av arbetslösa, för vilka det tycktes vara omöjligt att erhålla anställning, trots att brist på arbetskraft förelåg inom ett flertal områden av näringslivet.

Från samhällets synpunkt är det givetvis av intresse att den högkonjunkturella arbetslösheten så vitt möjligt avskaffas. Och icke mindre är väl i allmänhet intresset härför hos de arbetslösa själva. Den senare tidens utredningar ha bevisat, att arbetslösheten i de flesta fall icke beror på arbetsovilja eller "understödstaranda" utan på att viss arbetskraft, speciellt sådan som lider av psykiska eller fysiska defekter, med nuvarande anställnings- och platsförmedlingsmetoder har hart när oöverstigliga svårigheter att finna sin plats i arbetslivet.

Professor Wahlund säger beträffande dessa svårigheter:

"Då man skall företaga en enkel turistresa, finnes det resebyråer, som kan hjälpa en tillrätta. Då en person efter mästerlig sjukhusvård är räddad till livet och skall fortsätta livsresan, bör det också finnas en byrå, där han kan erhålla råd och hjälp".

Han rekommenderar därför en speciell arbetsberedningstjänst för de partiellt arbetsföra i stil med den som i Stockholm bedrivs av Stadskollegiets arbetsberedningskommitté. (Denna kommittés verksamhet har behandlats i en artikel i ett föregående nummer av *Status*.)

Påståendet, att det är oekonomiskt att ge de tillfrisknade ett knappt understöd istället för att bereda dem arbete, bevisar professor Wahlund med kalla siffror. Han påpekar, att administrationskostnaderna för den i Stockholm försöksvis bedrivna arbetsberedningsverksamheten ej uppgått till 40,000 kr. per år,

Vingåkersgubbens Tjärkräm

Säljes i apotek, kemikalie- och andra affärer. Mångårigt, beprövat medel mot spruckna händer, kylskador etc. och utmärkt för hudens vård i övrigt.

Pris per burk 2: 10, per tub 1: —. Rekvirera å giro nr 57978.

LEOPARDENS DROGHADEL A.-B.

Sveavägen 88 - Stockholm

men att de kostnader i form av fattigvård och andra sociala utgifter, som kunnat inbesparas genom byråns verksamhet, överstiga 100,000 kr. för samma tid.

Detta är alltså en ren besparing på 90,000 kr. Och ändå har man inte kunnat beräkna värdet av den ökade produktionen — eller de sjukvårdskostnader, som med säkerhet inbesparats, tack vare att de som kunnat beredas arbete undgått recidiv genom att de sluppit den deprimerande sysslolösheten och kunnat höja sin levnadsstandard över den många gånger otillräckliga understödsnivån.

*

Som sagt, de partiellt arbetsförs — och därmed även de f. d. lungsjukas — arbetsproblem står nu i brännpunkten för det sociala intresset. Härpå är bl. a. Social årsbok 1939 ett synligt bevis.

Men frågan måste lösas, och lösas snabbt — innan lågkonjunktens arbetslöshetsvågor på nytt skölja över restarbetslöshetsklimatelet, och samhällets verksamhet måste ta sådana proportioner, att man ej har möjlighet att ägna individer eller smärre grupper något speciellt intresse.

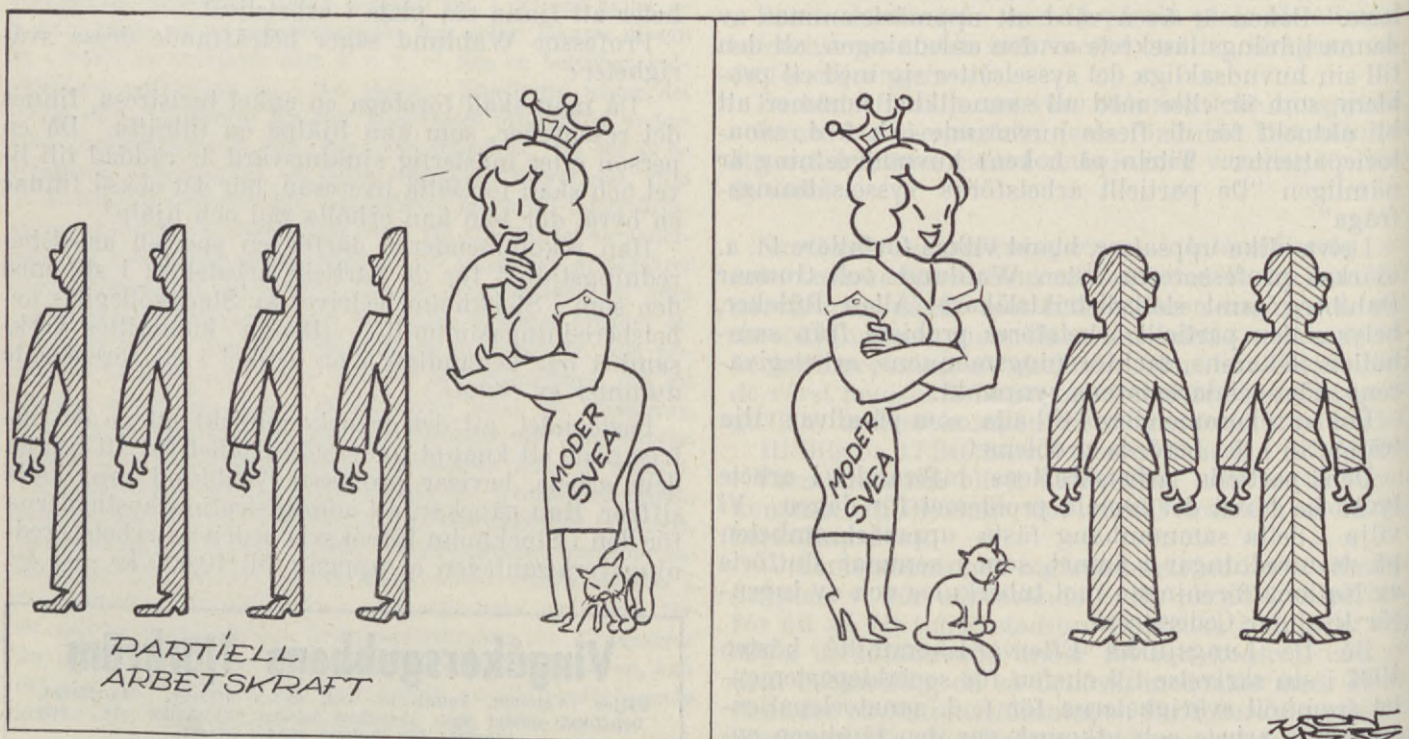
Högkonjunktoren är ingalunda ägnad för reformpaus. Det är när den stora men tillfälliga nöden sjunker undan man mera tydligt kan observera de bestående felen och bristerna i samhället. Det är då man bäst kan avhjälpa dem — och bäst har råd med det.

M. E.

Social årsbok 1939. KF:s förlag. Pris 5:75.

Tuberkulosdödligheten. Att tuberkulosen är stadd i en visserligen långsam men dock konstant tillbakagång i vårt land kan utläsas av en av statistiska centralbyrån verkställd sammanställning över antalet dödsfall i denna sjukdom under åren 1911—1938. Under förra året inträffade sålunda 5,111 dödsfall i tuberkulos, varav 3,319 på landsbygden och 1,792 i städerna, vilket är lika med 0,81 per 1,000 invånare. Motsvarande siffror voro i medeltal åren 1911—1915 10,891 (7,366 och 3,525) samt 1,94, och en jämn nedgång har sedan dess förekommit varje år.

Räkneexempel

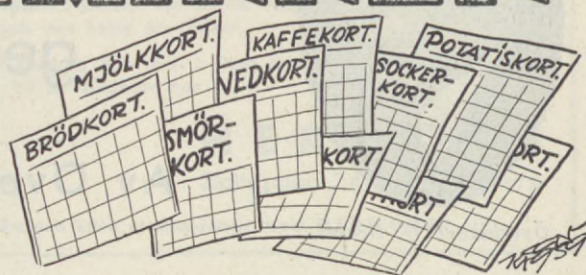

F. n. lär råda brist på arbetskraft i landet — Varför icke mera rationellt utnyttja den partiella arbetskraften? — $4 \times \frac{1}{2} = 2$ o. s. v.

SANATORIEMINNEN

från KRISTIDEN

En veteran berättar

Det händer inte var dag att man träffar på en sanatoriepatient, som var med redan 1916 och ännu är "aktiv" lungsjuk. Men på sanatoriet i Hällnäs träffa vi honom, veteranen med 23 års praktik i branschen, friskt humör inombords och hel dag på kurvan.

Självfallet blir det, kolleger emellan, tal om tidigare öden och upplevelser i sanatoriemiljö. Och en kväll när vi som vanligt ligger och pratar, kommer samtalet in på minnena från kristiden, brödkortens och ransoneringens svarta år. Det blir mest veteranen, som för ordet, av det enkla skälet, att flertalet av salskamraterna tillhöra efterkrigsårens generation.

— Min första erfarenhet av sanatorielivet, säger han, förskriver sig från hösten 1916 då jag åkte in på tuberkulospaviljongen i S—, där man hade plats för 50 patienter.

Det dagliga programmet där skilde sig inte nämnvärt från nuvarande dagordning, dock med den skillnaden, att det hela blev mera familjärt när man inte var flera.

Behandlingen? Ja, det var egentligen ingen behandling alls. Det fanns visserligen utrustning för kvävgasbehandling, men den kom sällan till användning. Under de år jag var där, var den ende kvävgasaren en f. d. österåspatient, som där behandlats med gas. Han fick sina påfyllningar, men några nyanläggningar var det inte tal om då. Metoden var ju relativt ny och det var få läkare, som varit i tillfälle att praktisera behandlingen.

Tuberkulospaviljongen stod under ledning av en äldre provinsialläkare, som med sina 140 kg. kom trappor och bjälklag att bäva. Det påstods, att när han varit ute i sjukbud utåt landet, så måste körsvennen i regel ta kärran till smeden för att få hjulaxeln rätad. Nåja, det var väl kanske en aning överdrivet.

Den kämpastore doktorn flåsade som en flodhäst när han gick ronden och vid undersökningarna torde han svårigen ha kunnat definiera ett eventuellt rassel på lungbasen för de vidlyftiga andnings-

ljuden i sin egen näsa. Röntgen fanns visserligen men det var sällan han tog någon plåt, han nöjde sig med genomlysning.

Hur vi hade det med maten? Under hösten 1916 hade vi egentligen ingen kännning av några inskränkningar i utspisningen. Maten var både god och riklig. Sämre blev det när 1917 systemet med ransonering infördes. Vetemjålet blev sällsynt och ersattes med polenta och korngryn samt potatismjöl; i övrigt var allt utmätt i ransoner. Till frukosten serverades bl. a. tre skedar gröt. Ransonen var så knappt tillmätt att en person med normal aptit med lätthet skulle ha satt i sig två eller tre portioner. Till kornkaffet var sockret ytterst sparsamt tilldelat.

Det är självfallet att den klena kosten inverkade på konditionen bland patienterna. Särskilt 1918 var manfallet stort, de svagare dukade under för de ogynnsamma förhållandena.

Något speciellt minne från denna tid? En episod från februari 1918 kan förtjäna att omnämnas. Det hade varit milt väder ett par veckor och följaktligen hade vi alla övre rutor öppna i fönstren både natt och dag. Värmesystemet, element med lågtrycksånga, gav ändå en ganska jämn temperatur, ehuru det ibland kunde bli nog så kallt under natten, innan eldningen kom i gång på morgonen.

En kväll blev det omslag i väderleken, temperaturen sjönk hastigt, sedan vi i lycklig ovetenhet somnat. Tidigt på morgonen vaknade jag, stel av köld. — Det måtte ha blivit kallare, tänkte jag. I detsamma kom jag att kasta en blick på vattenglasets på bordet. Det var bottenfruset! Rumstermometern visade 7 gr. kallt på salen, hur otroligt det än låter. Till råga på eländet kränglade värmeledningen och det dröjde länge innan temperaturen på salarna började stiga.

Utomhus visade sprittermometern — 52 grader Celsius och luften skiftade i grönt. En kort promenad i den glas-

...som med sina 140 kg. kom trappor och bjälklag att bäva.

Överläkare O. Scheel.

Om förebyggande av tuberkulos genom BCG-vaccinering

Av Överläkare O. SCHEEL, Ullevål, Oslo

Först några ord om *tuberkulosinfektion* och *tuberkulossjukdom*. Med tuberkulos förstår man varje sjukdom, som är framkallad av tuberkelbacillen. Tuberkelbacillen är alltså förutsättningen för en tuberkulossjukdom, men därav följer icke, att infektion med tuberkelbaciller nödvändigtvis skall leda till sjukdom, och det gör den heller icke; vi bli nämligen alla förr eller senare smittade med tuberkelbaciller, men hos ytterst få av oss leder denna smitta någonsin till tuberkulossjukdom, åtminstone icke till någon märkbar sådan, och hos ännu färre leder den till döden.

Först vill jag nämna något om tuberkulosinfektionen och huru den igenkännes, ty den utgör utgångspunkten för vad jag senare kommer att tala om. Om man i en liten rispa i huden gnider in en droppe tuberkulin, ett ämne som är fram-

ställt av döda tuberkelbaciller, och undersöker denna rispa efter 2—3 dygn, så ser man att rispan är oförändrad hos en del människor, nämligen hos dem som ännu icke blivit smittade med tuberkelbaciller. Andra åter förete efter 2—3 dygn rodnad och svullnad omkring rispan, och detta är tecken på att vederbörande är tuberkulosinfekterad. Denna tuberkulinreaktion är uppfunnen av en österrikisk läkare, *von Pirquet*, och kallas efter honom Pirquets reaktion eller pirquetprov. Hos dem som icke blivit infekterade med tuberkelbaciller, är alltså Pirquets prov negativt, och hos dem åter som äro smittade, positivt. Jag framhåller ännu en gång, att en positiv reaktion icke betyder att vederbörande lider av eller någon gång kommer att insjukna i en tuberkulös sjukdom, och den ger sålunda i sig själv icke anledning till ångslan.

I ungdomsåren insjukna årligen omkring 1—2 proc. i tuberkulos och dö årligen c:a två på tusen i tuberkulösa sjukdomar. Tuberkulosen kan angripa så gott som alla organ och vävnader i den mänskliga organismen, och de flesta former äro lätta och gå till hälsa. Dödsfall i tuberkulos orsakas i de flesta fall av lungtuberkulos; man räknar, att 80 proc. av alla dödsfall i tuberkulos orsaken är lungtuberkulos. Men också de flesta tuberkulösa lungprocesser kunna botas.

Jag vill nu omtala på vilken grund och i vilken form vi infört *BCG-vaccinering mot tuberkulos på Ullevål sjukhus*. BCG är en förkortning av orden *Bacillus Calmette-Guérin*. Med BCG avses försvagade nötkreaturstuberkelbaciller, som användas för vaccineringsändamål. År 1924 företogs av under-teknad en utredning av tuberkulossjukligheten bland sjuk-sköterskorna på Ullevål sjukhus, och därvid framkom ett iögonfallande faktum, nämligen att pleurit, som i de flesta fall är en tuberkulös sjukdom, oftast förekom under det första året av elevernas tjänstgöring på Ullevål. Vi begynte närmare undersöka saken; alla elever tuberkulinprovades vid tjänstgöringens början, och de sjukdomsfall som senare inträffade bland dessa elever, annoterades. När dr *Heimbeck*, som då var underläkare på IX:e avdelningen, genomgick materialet år 1926, fann han för det första, att omkring hälften av sjuk-sköterskeeleverna ännu icke voro tuberkulosinfekterade, när de började sin tjänstgöring på Ullevål. Detta var en överraskande upptäckt, ty vi levde ännu då i den tron, att praktiskt taget alla människor infekteras under barnaåren, även om sjukdomen först i vuxen ålder bryter ut. Vid upprepade pirquetprovningar av eleverna visade det sig efter hand, att nästan samtliga pirquetnegativa blevo infekterade under sin tjänstgöring på Ullevål, där de alla förr eller senare fingo deltaga i vården av tuberkulospatienter. Dr Heimbeck fann någonting

Till frukosten serverades bland annat tre skedar gröt.

klara luften var en sensation, man andades kort och försiktigt och ändå brände det som eld i luftrören. Runt om i staden stodo rökpelarna snörräta mot den frostkalla himlen. Kylan fortsatte, ehuru något mildrad, en vecka framöver, men nu stängde vi försiktigtvis fönstren varje kväll och värmepannan eldades tills sent på kvällen. —

Om man klövrade under kristiden? Ja, i det fallet har tiden inte nämnvärt förändrats. Då som nu var kamratskapet hjärtligt och gott bland sanatoriekunderna. På vår paviljong var ligghallen gemensam för manliga och kvinnliga avdelningarna och den upp-vaktande kavaljeren hade gemenligen privilegiet att få stoppa om sitt hjärtas dam. "Kärleksstigen" anlätades flitigt, ehuru det för promenader upplåtna området var skäligen begränsat. Aek ja, ungdomen är sig lik i alla tider...

Med den reflektionen avslutar den vitale veteranen sina minnen från kristiden.

Ivan Einarson.

som var ännu märkligare, nämligen att sjukligheten i tuberkulos var störst bland de elever som vid början av sin tjänstgöring voro pirquetnegativa, alltså icke smittade. Och de flesta sjukdomsfallen inträffade under det första tjänstgöringsåret, därefter under det andra, senare iaktogs blott sporadiska fall.

Nu uppstod frågan, huru vi skulle lyckas skydda våra sjuksköterskeelever, så att de inte under sin sjukhustjänstgöring skulle ådraga sig tuberkulos. Då föreslog dr Heimbeck, att vi skulle försöka oss på Calmettes BCG-vaccinering, som vi visste kunde framkalla positiv pirquet, och som enligt Calmette förmodade skänka ett visst skydd mot tuberkulos. Calmette gav spädbarn de första dagarna efter födelsen BCG blandat med mjölk; men han ansåg, att BCG efter det tionde levnadsdygnet inte längre kunde upptas genom tarmen. Vi fingo därför lov att spruta in BCG i huden. Först dryftades eventuella risker av detta förfaringsätt; vi visste, att BCG visat sig ofarligt för laboratoriedjur och för tusentals spädbarn, men man kunde ju tänka sig att det möjligt vore annat för personer som redan voro infekterade med tuberkulos. Dr Heimbeck gjorde ett första försök på sig själv; han var pirquetpositiv, sprutade in en tämligen stor dos BCG, fick en abscess på injektionsstället, men för övrigt inga men. Men först efter ett långvarigt och omständligt övervägande av saken, bl. a. efter en personlig konferens med Calmette, beslöt vi införa en systematisk BCG-vaccinering, främst av sjuksköterskor, därefter av mediciner studerande, men även av andra, och bland de första som vaccinerades med BCG, voro mina två barn.

Intill detta år har i Norge inemot 600 sjuksköterskor, 569 studenter, 1,186 personer i Trysil, 154 personer i Sollien utom talrika andra blivit BCG-vaccinerade, sammanlagt har i Norge hittills c:a 3,000 personer behandlats med BCG.

Låt oss nu kasta en blick på *resultaten av denna förebyggande behandling med BCG*. Av 544 pirquetpositiva sjuksköterskor, vilka följdes från 1924 till 1934, insjuknade 26 i tuberkulos, alltså 4,8 proc. Bland 274 pirquetnegativa förekommo under samma tidsperiod 95 fall av tuberkulos (av dessa 10 dödsfall), vilket är 34,6 proc. d. v. s. omkring 7 gånger mera. Bland 312 pirquetnegativa som vaccinerats med BCG inträffade 29 sjukdomsfall, vilket utgör 9,3 proc., härav 3 dödsfall. Sjuklighet och dödlighet i tuberkulos nedbragtes alltså genom denna BCG-behandling till mindre än en tredjedel av vad de annars hade varit.

I Trysil utfördes vaccinering från år 1927 till år 1930; intill år 1934 utgjorde antalet sjukdomsfall i tuberkulos bland de vaccinerade 1,35 proc., alltså en tredjedel av antalet fall bland icke BCG-vaccinerade pirquetnegativa, vilkas procenttal var 4,6 proc.

Bland medicinestuderande har den årliga sjukligheten i tuberkulos utgjort i medeltal 4,37 proc. bland de pirquetnegativa, men bland de vaccinerade endast 1,57 proc., alltså ungefär en tredjedel.

Man invänder kanske, att det är gott och väl att få sjukligheten och dödligheten i tuberkulos att gå ned till en tredjedel genom BCG-vaccinering, men så värst lysande är det inte. Men de tal jag här anfört, röra samtliga vaccineringar, både dem som lyckats och dem som icke lyckats. Då dr Heimbeck efter någon tid genomgick sina resultat, fann han, att de allra flesta sjukdomsfall, som inträffade efter BCG-behandlingen, förekommo bland de sjuksköterskor, som icke blivit pirquetpositiva efter vaccineringen. Av hans senaste arbete från 1936 har jag räknat ut, huru stor den årliga sjukligheten i tuberkulos i medeltal var i de olika grupperna och kommit till följande siffror: bland de ursprungliga pirquetpositiva 1 proc.,

Nu

är rätta tiden att börja vinterns studier.

Det kostar Er ingenting att få närmare upplysningar om de utbildningsmöjligheter vår skola erbjuder. Vi ge Er gärna de råd och den hjälp Ni önskar.

Det blir ordning och reda i Edra studier — det blir resultat av dem, då Ni studerar hos

HERMODS

Slottsgatan 24 Malmö

* Diskutera Edra studieplaner med HERMODS!

bland de ursprungligen negativa, icke vaccinerade 17 proc., bland BCG-vaccinerade som senare blivit pirquetpositiva 0,9 proc., bland vaccinerade som senare icke blivit pirquetpositiva 10,8 proc.

För att BCG-vaccineringen skall anses ha lyckats, bör Pirquets reaktion bli positiv efter vaccineringen. För att komma till detta resultat ha vi de senare åren använt större doser BCG än tidigare och uppnått ända till 90 proc. positiva reaktioner. Vaccineringen upprepas även så vitt möjligt, tills pirquet blivit positiv. På detta sätt hoppas vi uppnå bättre resultat än tidigare.

Som känt kan BCG-vaccineringen icke framkalla sjukdomen tuberkulos och är icke förbunden med någon fara. Den enda verkliga olägenheten med behandlingen är, att en liten abscess kan uppstå på det ställe i huden, där BCG insprutats; abscessen kan vara obehaglig och efterlämna ett ärr, men den hindrar knappt någonsin den vaccinerade från att vara i arbete. Med hänsyn till ärrret tillråda vi därför, att hos kvinnor spruta in BCG på sådant ställe, där det genererar minst, antingen på utsidan av låret eller kanske hellre på insidan av överarmen. Men i ett annat hänseende är en dylik abscess en fördel; det har nämligen visat sig att tuberkulussjukligheten är minst bland vaccinerade som haft abscess.

Huru länge varar det skydd BCG skänker? Det är ännu omöjligt att ge något exakt svar på den frågan. Om man antager, att BCG:s skyddande verkan varar lika länge som pirquet förblir positiv efter vaccineringen, då skulle verkan endast vara kortvarig, ty pirquetreaktionen kan försvinna inom ett år efter vaccineringen. Men jag tror, att detta antagande icke är riktigt. Skulle BCG-skyddet nämligen vara i genomsnitt till exempel ett år, då kunde man vänta att de, som erhållit BCG, efter denna tid skulle på nytt bli mottagliga för smitta och att flera sjukdomsfall i tuberkulos skulle inträffa t. ex. bland sjuksköterskorna under det andra året efter vaccineringen, i likhet med andra pirquetnegativa. Så är emellertid icke fallet. Både bland de sjuksköterskor och de medicinestuderande dr Heimbeck behandlat ha de flesta sjukdomsfall inträffat under det första året efter insprutningen, uppenbarligen emedan BCG i vissa fall blivit utan verkan, och antalet av dessa ökar inte under de följande åren. Detsamma gäller befolkningen i Trysil. Sannolikt varar skyddet flera år, kanske åtskilliga år. Men det säkraste är att förnya vaccineringen, när pirquetprovet icke längre ger positivt resultat. Någon skada gör det i alla fall inte.

Av ovanstående framgår, att sjuklighet i tuberkulos före-

(Forts. å sid. 30.)

När kandidat Kurman var 27 år gammal var han en mycket omtyckt sällskapsmänniska. Han såg bra ut, kunde konversera och sjunga till luta. Han var full av tokroliga skämt och glada uppslag på samma gång som han var mycket skötsam och ordentlig i sina studier. Gärna drack han ett glas eller två, men var också en framstående sportsman. Hans axlar voro rätt breda och hans höfter smala. Därav kom det sig också att mödrar talade om honom med varma blickar, döttrar med glänsande. Han hade egentligen endast ett fel, det att han visste allt detta

Under en sällskapsafton då Kurman var riktigt i sitt ässe uppvaktades han av en flicka på 16 år. Hon hade ännu inte slutat skolan, men hennes förkärlek för den stilige kandidat Kurman var sådan att den väckte uppmärksamhet. Även Kurman lade märke till det och hade roligt åt det. Ty den arma flickan såg sådan ut att det var något alldeles enastående. Hon var för det första rödhårig, lång, mager, skranglig, med alltför stora fötter. Hon hade stora, blanka ögon, och hela det vita, långa ansiktet var prickat av fräcknar, så att man inte kunde sätta spetsen av en blyertspenna mellan dem på sina ställen. Och så det röda håret, tufsigt och ovärdat.

Herr Kurman kunde inte hålla sig. Han började raljera. Nu fanns det i stora kretsar ingen man som kunde raljera så som herr Kurman. Och när han började med den skrangliga jantan Sigvardsson, då blev han oemotståndlig. Till och med äldre, ogifta fröknar, som ömmade för små kanariefåglar, måste skratta åt herr Kurmans dialog med jantan Sigvardsson, vilken förresten mest var en monolog. Och dock tycker man att de äldre, ogifta frökarna hade bort förstå något av vad som rörde sig i den skrangliga jantan Sigvardssons själ — för resten hette hon Roxane i förnamn.

Det dröjde länge innan flickan begrep att hon var utsatt för drift, och då rusade hon blint på dörren. Varpå alla skrattade glatt och obekymrat. Mest obekymrat skrattade herr Kurman.

Nu var herr Kurman vorden 37 år. Han var lätt skallig, och hans mage hängde ned framtill som en rund, rätt stor säck. Ansiktet var ganska fett, slätt och godmodigt; en pincené krönte blixtrande hans näsrygg och dölde blicken, som annars var sig precis lik, bara litet djupare och klokare än förr, men lika pojkaktig och glad och sund. Men axlarna hade liksom smalnat och kurat ihop sig framför studiebordet; benen verkade tunna och ynkliga under den pösande bålen, och byxorna veckade sig kring dem.

Herr Kurman blev bjuden till grevinnan Mopsengläfs, och han gick, ty det var hans plikt. Annars var hans själ sig lik, och han skulle gärna ha deltagit i glada fester bland trevliga sällskap, men själen visste att Kurmans sång till luta ej

E L D:

längre skulle väcka förtjusning, att hans figur — — — kort sagt, själen suckade.

När nu herr Kurman steg in i salongen och hade hälsat på värdinnan, presenterades han för fru Roxane — han uppfattade ej hennes efternamn, därför att han stod alldeles förstummad.

(Här kunde man exempelvis inlägga följande lilla dialog: Hon log mot honom med stora ögon och sade: "Men så släpp då min hand, doktor". Han: (stirrande ned på sin hand som omslöt hennes i ett fast grepp) "Förlåt mig, men det var så länge — — —" Hon: (I det hon leende gör sig lös) "Så länge sedan, ja — —" o. s. v.)

Intet av allt detta inträffade emellertid. Doktorn bara drog sig tillbaka med en halv bugning. Sedan drev han omkring i rummen ensam hela kvällen. Då och då skymtade han, omgiven av en krets av herrar, fru Roxanes magnifika rödblonda hår eller hennes ansikte, som kom hans hjärta att bränna. Och en enda gång såg fru Roxane på honom, en kort sekund med ett par ögon som han bestämt kände igen — ett par underbara ögon. Men doktorn vågade sig inte fram, utan höll sig på avstånd, gripen av en underlig skygghet.

Doktor Kurman gifte sig aldrig, utan blev en gammal ungkarl, och att jag satte det där om tragedi i rubriken beror bara på att jag vet att det var en; om den vet jag ingenting.

Egentligen ville jag bara skänka det här som romanuppslag till en svensk författarinna. Man kan sluta romanen så att fru Roxane ännu minns det grymma raljeriet sedan tio år tillbaka och blir Kurmans hustru — ty så göra ibland kvinnor i romaner, skrivna av kvinnor. Först måste man givetvis låta fru Roxane skilja sig och herr Kurman gå igenom en avmagringskur — det kan bli många kapitel av detta. Parenthesen, som jag stuckit in häruppe, är bara en liten vink, om hur det kan läggas ut. Medge att det är ett glänsande uppslag.

Josef Oliv

Torpartösen

— Ta' hand om de här klippen, jag måste skriva ut telegram, sade min kamrat en natt under värsta redaktionsbrådskan. Han slängde till mig en hög notismaterial.

Ja, en vet ju hur det går till: klister, ny rubrik (ibland), strykning, ändring, knipps, knipps — nästa notis. Allt gick efter vanan en stund. Men plötsligt satt jag och stirrade mot en "Landet runt-bit", några fattiga petitrader om en olyckshändelse, som ej inträffat inom länet precis; notisen hade tydligen smultit ihop under sin långa färd genom tidningarna. "Far och dotter följdes åt", löd rubriken. En unghäst hade skenat, och de båda åkande "arrendatorn Gustaf Lanz från Tallåsen och hans dotter, vilka voro på hemväg från ett missionsmöte slungades ur vagnen. Lanz dödades ögonblickligen, och hans dotter avled några dagar därefter å E. lasarett utan att ha återfått sansen".

Mitt tankemaskineri hade fått en stöt och bringats ur den vanliga trampkvarnsvandringen. Det var som om den notisen anginge mig på något vis. Minnen stego upp, eller vad det nu var. Kanske jag rent av slumrade till ett tag.

*

Hon satt nere vid skolhuset och väntade på att posten skulle delas ut. Far därhemma ville gärna ha tidningen, förr'n han lade sig om kvällarna. Självtrodde hon på brev från amerikasyntern.

Så kom där en främling uppför trappan, och deras ögon

möttes. Litet för länge egentligen. Han såg ung ut, men bar ett ljust helskägg. Under armen hade han en fiollåda. Han tog vägen in till skollärare Blomquists.

Men nu var posten färdig. Intet amerikabrev i dag heller! Och Maja Lanz vandrade hemåt i februarislasket. Hon hade först att följa stora landsvägen ett stycke från byn, sen tog stigen av uppför slutningen. En fjärdingsväg ungefär, genom en hög sandmo, där tallarna stodo i rader likt tempelpelare, och så var hon framme vid torpet. Det lyste så välkomnande på långt håll från köksfönstret. Maja måste springa de sista tjugo famnarna, det hade hon gjort — alltid i samma tysta jubel — ända sen hon som liten stumpa för första gång varit ensam nere i byn.

Hon ryckte upp dörren så häftigt, att mor vände sig halvt förskräckt framme vid spisen. Far satt lugn och trygg. Men om en stund lade han bort det halvfärdiga bogträet och började med skallande röst läsa ur tidningen. Maja hällde upp mjölgröten och dukade fram. Mor hade litet svårt att röra sig, sen hon bröt höften i fjol hade det bara varit skräp med henne. Så var då far så mycket rörligare. Han steg upp och gick bortåt lagärn en vändning: glömde aldrig kvällsfodret åt gossen i spiltan. Maja gjorde i ordning bäddarna för natten. Det var ett par gästtar till bränder, som hon skulle vakta ut innan hon kröp under fäll, och därför tog hon tidningen ett tag, men snart svedo ögonen.

Det började bli så tyst och ensligt hemma i Tallåsen, stora

syster borde aldrig rest. Tomt och söckent efter henne. Men det gamla vägguret knäppte sin långsamma gång, entonigt, men hårt, så att tickandet hördes rakt genom stugväggen i tystnaden.

Och därute hastade tövinden fram. Ny vår, ny vår! Tallmon knakade och vred sig under väckningen.

När Maja vaknade kände hon med sig att hon försovit sig. I stugan var det mörkt, förstås. Den späda vårdagern rådde ej på rullgardinen med alplandskapet. Men genom rökfånget till stora spiseln kastades ner ett ljusknippe, som spred sig i en ring på golvet. Alltså hade hon somnat från spjället på kvällen. Hon blev klarvaken med ens. Far skulle nog grymta om kråkeldning. Underligt att han ej vaknat redan! Hon tassade bort över golvet i sitt korta, styva lintyg och lade försiktigt igen spjället.

Men innan Maja började sysslorna läste hon litet i Nya testamentet och knäböjde vid bädden. Hon var så olik torparfamiljen och det mesta folket i den bygden. Det var så med henne, att hon hade "tron". Strax hon läst sig fram, hade hon haft tjänst ett par år i en grannsocken. När hon sen flyttade hem igen, var hon så där stilla och inåtvänd. Far och mor kände knappt igen sin tös. Gubben Lanz hade varit knekt en gång i tiden och brukade inte skräda orden. Men hur det var, höll han inne med de värsta svärorden, när tösen hörde på. Hon sade ju aldrig något, men han såg nog att det gjorde henne sorg annars. Nu var det långt emellan hon träffade någon av de väkta. Och ibland kändes det så tungt, att aldrig få tala ut om sin ängslan och lycka.

På ett näs vid Bysjön reste sig sockenkyrkan. Men nu hängde ställningar runt tornspiran, och fönstergluggarna gapade tomma. Elden hade härjat. Efter allt beslöto sockenborna med en gång göra reparationen litet grundligare. Det mesta klarade hemmasnickarna upp, men en del bildhuggeri i koret och på predikstolen återstodo. Och Maja Lanz visste samma dag, att främlingen fått detta uppdrag. Gubben Lanz hade ju sina två dagsverken i veckan att fullgöra vid kyrkbygget, och Maja brukade ibland bära till honom middagsmaten. Främlingen tog snart reda på, att ingen var vackrare än hon i den trakten.

Kanhända de två ändå aldrig blivit bekanta, om ej ett bildhuggarjärn haft en bräcka i stålet. Det var en hård kvist i altar-ramen, så brast verktyget sönder. Då svor han styggt och länge; en hel vecka skulle gå, innan ett nytt järn hann anskaffas. Men den fattiga torpartösen, som stod nere i kyrkan, kände något glödhet genom borra sig. Det gjorde så ont, att hjärtat nästan stannade. För henne var denna plats helig, arbetet högt. Hon sprang fram till koret. Hennes kinder glödde av blygsel och harm. Men inte ett ord fick hon ur strupen. Hon endast såg på främlingen med ögon, där tårarna stodo heta, och aldrig skulle han glömma den blicken. Så skyndade hon bort.

När hon gick hem genom skogen, hade hon svårt att bli lugn. Och så, med ens, förstod hon Guds mening, visste sin enda stora uppgift i livet: att få främlingen till "tron"!

En obeskrivlig glädje fyllde hennes sinne de närmaste dagarna. Det blev en så underlig tjusning i detta, att falla på knä i ensamheten och bedja för honom. Någoting lyfte och bar henne. Hon kände det, där hon låg med hängivet slutna ögon, som om en ängel rört vid henne. Och när hon reste sig från bönen, glänste hennes blick av tro och jubel.

Det hade budats till ett väckelsemöte i en grannby. Till detta började hon ställa sitt hopp. Oftare och oftare hade de två råkats. Men alltid gled han undan, när hon ville tala allvarligt. Nu bad hon så varmt, att han skulle följa henne till mötet. Han lovade till slut, aldrig hade han sett vackrare ögon än hennes. Hon var mera folkvisa, mindre bönhusmelodi...

De togo en genväg över bergen, och i skymningen voro de framme. Men intet ljus lyste från gården, och något folk syntes ej till. Det blev en svår misräkning för Maja Lanz: predikanten hade sagt återbud, mötet var uppskjutet en vecka. Trött och nedslagen började hon hemvägen. När de kommo in i skogen, tog han för första gång hennes händer och drog henne till sig. Hon lät honom det, men vände sig halft bort; jag menade inte så, sade hon lågt.

Det blev en sällsam vår det året. Smältvattnet hastade ut för branterna, saven kokade och steg i stammarna där solen låg på. Och en morgon var näset fullt med blåsippor.

I en brädstapel vid kyrkbygget hade två ärlor sett ut sitt bo. De strävade ivrigt och hade så brått med kärlek och arbete. Om någon vecka skulle brädhögen fraktas bort, men så långt tänkte ej det förälskade paret. Det började bli så långtråkigt vid altarfigurerna nu, bildhuggarjärn förlora lätt skärpan i starkt solsken. Mycket roligare var det då att ta sig en tur upp till Tallåsen. Sitta där på stättorna och prata med den vackra torpartösen.

En helgdagsafton hade gamle Lanz selat sin häst, tagit mor i kärran och sträckt ut på långtur och släktbesök. Det var hans lust att hänga ute på färdvägarna. Mest varje år tämjde han en unghäst, för att sen hålla till på marknader, byta och handla. Denna resa hade förresten talats om i flera år. Maja kunde ju stanna hemma och sköta om kräken.

Den kvällen kom främlingen senare än vanligt på besök till Tallåsen. När Maja släppte in honom, såg hon, att han skulle stanna kvar. Sina läppar hade hon skänkt honom och därmed utan förbehåll sig själv. Det kunde ju ej vara på annat sätt!

Så gled våren hän. Barrstigen torkade upp, och tätare blevo deras möten där. Hon hade väl ej slutat upp att bedja men kände sig ej tillfreds som förr. Det sjönk mera i bakgrunden, detta med "tron". En främmande, ny ängest kom över henne i ensamhet.

Även ett kyrkbygge måste ju till sist bli färdigt. Och när skollärare Blomquists syrenhäck stod i blom, packades bildhuggarverktygen in.

Vem är det den myndige kyrkvärden är ute och skjutsar på morgonkröken? Trillan rullar snabbt från byn, och de båda karlarna sitta och tala om årsväxt, om väder och vind. Vid avtagsvägen till Tallåsen skymtar en hemvävd klänning bakom träden i slutningen. Det viftas ivrigt med en huvudduk ner mot vägen, men den åkande vänder sig ej om. Han stirrar stelt framför sig, tager ej ögonen från kyrkvärdens silverbeslagna seldoning.

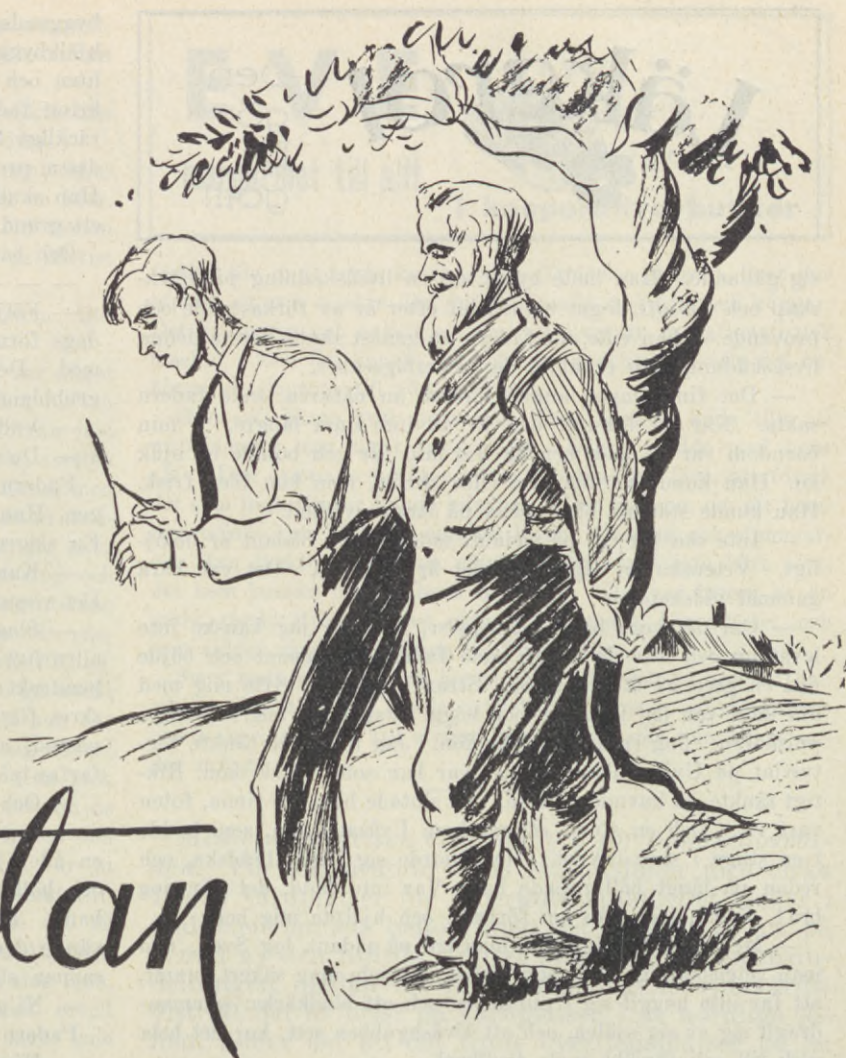
Jag vaknade upp, häftigt, så det stack som sylv i hjärnbarken en lång stund efter. Ja, minsann var det inte som om det här anginge mig! Kanske jag rent av själv...? För många, många år sen då förstås...

Men nu hade jag förstört minst tio minuter på den struntnotisen. Korrekturhögen växer, telefonapparaterna ringa som besatta av sju leda. Jag hugger klisterpenseln: en dask, ett par blyertsstreck.

Tryckeripojken hasar ut med petitnotisen i sin svarta nypa-

GUSTAV SANDGREN:

Slagrulan

Han kom direkt från Uppsala. Han hukade sig i dörren för den höga tröskelns skull och kände sig glad, då han tryckte sin fars gamla, beniga hand.

— Här har ni mig, sade han. Och både modern och fadern sken av stilla fröjd. Se, det var en hemkomst.

Den gamla stugan var sig lik. Omgiven av blommor, körsbärssnår och längre bort skogen, som motade potatisåkerns framryckning. Här hade han gått som barn och växt ur jorden, liksom sugit sav ur allting och blivit en lärd man på kuppen — lärd och med fina examina.

Fadern gick betänksamt framåt lutad och visade honom omkring.

— Jo, sade han, potatis blir det nog så vi reder oss. Men skogen är för nära, mossan biter sig fast i äppelträden. Se här bara! Det hänger som skägg från grenarna. River man ned det, så är det strax där igen.

Sven mindes äppelträden och mossan också. Ingenting hade förändrats. Redan då han var liten, hade fadern gått omkring och rivit mossa av träden, liksom kliat dem i grenklykorna och småmumlat med dem. Det gjorde han nu också. Vissa grenar hade dött och blivit avsågade, andra hade växt ut i stället, små nyplanterade träd hade nu dubbel manshöjd. Sven kände en lugn och jämn glädje, endast en smula störd av oron över all den lärdom han nu bar på. Han ville liksom

lägga fram även den till påseende, skryta med den litet och visa, att han nu kunde något. Men hur det nu var, inför faderns gråa skägg och betänksamma gång mellan äppelträden, liksom försvann det uppnådda mellan hans händer. Han var bara en pojke ännu.

— Ja, nu när du är så lärd, så kan du väl säga mig, vem som planterar alla de här småekarna, sade fadern raljerande och visade på en sluttning full med meterhöga och större ungekarnar.

Sven skrattade och sade, att det visste han verkligen inte, det var inte det han lärt.

— Då är jag lärdare än du, sade fadern, för jag vet, att det är nötskrikorna, som gör det. Jag har själv sett dem. De gömmer ollon i jorden för att ta rätt på dem sedan, men så glömmar de dem. Ekorrarna hjälper också till. Står det inte i dina böcker?

— Det kan nog hända, att det står på något ställe, fast jag inte sett det, sade Sven.

Han kände sig på något sätt förlägen över att han inte visste det där med ollonen. Det var barnsligheter, men han skulle så gärna velat veta något för fadern gripbart, något enkelt och närliggande, som kunnat rättfärdiga dessa långa mödosamma år av studier och boksynthet. Han kände hur han för-
enklades, hur hans fåfänga grep efter primitiva medel att göra

Läkerol

Den
gör
Er
gott!

sig gällande. Han hade byggt sig en livsåskådning på vetenskap och filosofi, fogat bit till bit efter år av förkastande och provande — han ville, att fadern nu genast skulle förstå denna livsåskådning och erkänna dess överlägsenhet.

— Det finns ingen annan lärdom än naturen, sade fadern sakta. När du förstätt det, är du inte dum längre. I min barndom var en man hemma hos min far och botade en sjuk ko. Han kunde varken läsa eller skriva, men kon blev frisk. Han kunde stämma blod också på långa avstånd.

— Inte ska far tro på sådant, sade Sven. Sådant är omöjligt. Vetenskapen säger, att det är omöjligt. Det var bara gammal vidskepelse.

— Om det vore bara vidskepelse, så hade jag kanske inte levat nu och inte du heller, sade fadern allvarsamt och böjde ned en gren av ett äppelträd. Strax innan jag gifte mig med din mor, var jag i skogen och högg. Jag högg mig i foten, i pulsådern. Jag trodde det var död. Jag tog i och tänkte förtvivlat på Uvåsagubben — det var han som botade kon. Riktigt tänkte, så huvudet värkte. Då slutade blon att rinna, foten vart vit. Och en stund efteråt kom Uvåsagubben, som bodde i en stuga i skogsbrynet. Han gjorde sig ingen brådska, och redan på långt håll ropade han: Var inte rädd, det går nog bra! Sedan lade han om förband och hjälpte mig hem.

— Men kära far, inte ska man tro på sådant, log Sven. Om man vetenskapligt undersökt fallet, så hade man säkert funnit, att far inte huggit sig i pulsådern och att blodkärnen sammandragit sig av sig själva, och att Uvåsagubben sett, hur det hela gick till och försökt spela trollkarl.

— Tror du det? sade fadern stilla. Jag vill inte byta ord om det.

Det var som ett nederlag. Sven följde tyst med in i stugan och satte sig till kaffebordet. Han kände det som han försökt tränga sig in i en värld, som han numera var utestängd ifrån. Modern sysslade med kaffet och frågade inte alls så mycket som han hoppats.

— Du har väl gjort stora skulder nu? undrade hon bara. De brukar ju det, de som studerar.

— Inte ska mamma tänka på det nu, sade han stött. Det klarar sig alltid. Han tystnade och kände hur hans självmedvetande krympte. Det blev inte som han föreställt sig det. Det var inte denna hemkomst han drömt om. Han ville bli erkänd av föräldrarna, berömd, betraktad som en av de få som lyckats. I stället föreföll det ju som om han givit sig in på fel bana, som de tolererade, men i alla fall beklagade. Han kände tystnaden falla över sig, stugans, trädens, skogens tystnad utanför, alla dessa väsentligheter som han aldrig tänkt på när han arbetade, långt borta från hemmet.

Han försökte hålla god min och tinade åter upp framåt kvällen, då han fick berätta om hur han haft det medan föräldrarna hörde på. De nickade bara ibland och sade ja och nej och menade att så kan det gå till, så är det nog. På natten, när han krupit ned i sängen med de nya, rena lakanen och hörde ugglor skrika utanför, kände han både beklämning och jubel. Det var som om hans inre stigit ned från en hisnande hög

byggnadsställning där han arbetat i årtal på en smäcker bjälkbyggnad — stigit ned för att åter gå på jorden och vara liten och oansvarig. Men han somnade med tanken lekande kring faderns vidskepelse — han skulle förklara på ett tillräckligt lättfattligt sätt för honom hur det förhöll sig med dessa problem och vad vetenskapen kommit till för resultat. Han skulle segra, bevisa att han blivit något, att han undfått ett grand mer av visdom.

Och han somnade.

— — —

— Följ nu med ska du få se på något, sade fadern följande dags förmiddag. Han såg vänligt intresserad ut. Sven följde med. De gick utefter en skogsstig, fadern före och med en grubblande blick riktad mot jorden. Sven undrade.

— Vad är det ni tänker visa mig? frågade han.

— Du ska få se.

Fadern stannade och skar en kvist av en rönnbuske vid stigen. Han gjorde en klyka med två långa tunna skärningar. En slagruta.

— Kanske far tror på slagrutorna också? skrattade Sven. Det visste jag inte. Det har ni aldrig nämnt något om.

— Slagrutekonsten har gått i arv i vår släkt, sade fadern allvarligt. Min far tog upp nästan alla nya brunnar i min hemtrakt och letade ut källådror på de flesta tomter och beskrev för folket var de skulle gräva, om de ville ha vatten. Han påstod, att hans far kunnat konsten före honom och hans farfar på sin tid.

— Och nu tror far också på den?

— Jag tror inte, jag vet, sade fadern. Se nu här. Här går en åder över stigen. Den gamle gick med små steg framåt och höll ut rönnkvisten framför sig med en skänkel i varje hand. Plötsligt sänkte sig kvisten tills den stod lodrätt. Då vände den gamle om och gick tillbaka, åter slog kvisten på samma ställe. Sven skrattade.

— Ni gör det ju med händerna, sade han. Det är ju löjligt. Fadern stannade framför honom och räckte honom klykan.

— Försök! sade han endast.

— Ska jag?

Sven var brakt ur fattningen. Sådana konster brukade annars bevaras av dem som kunde dem och lärdes inte ut. Han fattade med ovana händer om de tunna grenspetsarna.

— Nej, inte så — så där, sade fadern och stod mysande bredvid. Gå nu, sakta, sakta. Det vore besynnerligt om inte du också... När det ligger i släkten.

Sven gick framåt mot ådern med ett skeptiskt småleende på läpparna. Slagrutorna var så lätt.

Han närmade sig vattenådern. Plötsligt kände han något underligt i händerna — slagrutorna rörde sig! Den vred sig nedåt. Häpen stannade han.

— Vad i?... stammade han. Fadern log och strök sig om skägget.

— Jo, jag trodde väl det, sade han. Du har också kraften. Se, sådant går i arv, det är nog så det.

Sven hörde honom inte. Det var som om något störtat samman över honom. Han blev arg. Det kunde inte vara sant, det fick inte vara sant. Denna dumma vidskepelse med slagrutorna — som vetenskapen ideligen avvisade. Han vände sig om, betraktade kvisten, som han höll, med skarpa ögon för att avslöja dess rörelse och gick på nytt mot ådern. Hans händer knep hårt om de tunna kvistarna.

Slagrutorna vred sig mot jorden. Det var nästan smärtsamt så som han höll emot, barken gick av kvistarna. Han öppnade sina händer och lät barkflagorna falla till marken.

— Nää, tror du inte på slagrutan nu? undrade fadern milt. Sven svettades. Det kändes som om marken ryckts undan hans fötter.

— Det måste vara något tjuvknep med det här, stötte han fram. Man gör det själv, man bara tycker att det drar.

— Försök då på något annat ställe, sade fadern lugnt. Man tycker inte att det drar någon annanstans än just över en åder. Du kan följa henne nedför slutningen. Där nere vid stenen delar den sig och flyter åt två håll. Du kan tälja en alkivist om du vill, det går lika bra.

— Men det är ju omöjligt, sade Sven. Ta hit kniven. Det här måste avslöjas.

Han gick lös på en buske, täljde en slagruta som var något grövre än den förra. Gick tillbaka på stigen med den mellan händerna. Det kändes ingenting, inte en dragning förrän just på det förra stället. Han höll emot som en rasande, svetten sprang fram på hans panna. Grenen knakade i händerna, men vred sig obevekligt runt. Fadern stod och såg på, nästan medlidsamt. Han tycktes väl förstå Svens överraskning, ja, hans motvilja. Slutligen, efter att ha provat både längre upp och längre ned på ådern, gav Sven upp. Han var en slagruteman — liksom hans far. Mötet med den mystiska kraften var nästan hemskt. Han sade ingenting då han följde fadern tillbaka.

Snart därefter ursäktade han sig med att han ville gå nedåt bygden för att se om han såg någon bekant. Men då han var ur synhåll för stugan, smet han in i skogen och såg sig därvid skyggt om, som om han trott att han var förföljd. Han gick ett stycke in mellan träden, fick fram sin fickkniv och täljde en slagruta. Nu skulle han ha klarhet i hur det var med den här saken. Han måste segra över den. Alltsammans var ju otroligt, nästan idiotiskt, här kom han med sin gödosamt tillämpade världsåskådning för att göra den gällande och så stötte han på denna gamla dunkla mystik, denna medeltidsrest — och den gav sig inte för hans klara nykterhet, den slog igen, den segrade. Det var som om han varit i en annan, oreell värld i flera år, en värld med egna mått och lagar, lagar som han trott på som på hälleberget. Nu hade han stött på andra lagar som inte kunde fixeras i ord eller formler.

Han tog den färdiga slagrutan försiktigt mellan fingrarna och började gå framåt som en sömngångare med den utsträckt framför sig. Klart att alltsammans var lögn. Klart att...

Slagrutan gjorde utslag, ett starkt utslag. Han stannade förskräckt, stirrade på kvisten som drog sig alltmera mot jorden och vred sig som ett levande väsen i hans händer. Hans hjärta klappade våldsamt, det var som om han känt närvaron av en okänd makt, en okänd gud. Han såg sig om, rädd att någon skulle se honom. Sedan gjorde han om försöket flera gånger, gick längre upp och längre ned om det förra stället. Slagrutan slog obevekligen för en åder som krökte sig litet längre ned i backen.

Sven kastade plötsligt i raseri slagrutan ifrån sig. Satans djävulstyg! väste han efter den. Han vaclade som en sömndruken och måste sätta sig på en sten. Jag måste tänka, vara lugn, besinna mig, mumlade han för sig själv. Måste tänka klart!

Det var en mild och vacker dag. Det var höst, men ännu var alla blad gröna, allting såg mättat och tillfredsställt ut, träd och örter var färdiga att ta emot vintern som kom.

— Varför blev jag så rädd för slagrutan? undrade Sven där han satt. Varför blir jag så upprörd över att besitta samma hemliga kraft som min far, och som säkert endast få människor har? Egentligen skulle jag inte bli rädd, jag borde bli glad. Jag trodde jag hade hela världen alldedes klar och

EVE

margarinet till allt

drygt
billigt
näringssrikt

i kooperativa butiker

färdig för mig, varje kraft, varje företeelse fixerad, livet var som en sinnrik maskin där jag kände alla små hjul och kuggar. Det är tryggt och enkelt att tro, att livet är en rationalistisk maskin. Men det kanske det inte är — och det skulle det behövas en slagruta till för att finna...

Han satt länge kvar på stenen där i skogen, ända tills all upphetsning lagt sig i hans sinne. Något skedde med hans själ. Den öppnade sig åter på nytt beredd att lära, att förstå det som inga böcker kunde bibringa. Det var som om ett hemlighetsfullt ljus plötsligt omgivit löven, stenarna och stammarna. Han tyckte han hörde något nu som han inte hört förr, det kom kanske inifrån hans egen själ. Det var bruset av en mörk, osedd ström — den okända ström som bär allt liv, och som aldrig någon kan finna en formel för.

Sven reste sig och gick hemåt igen. Nu kände han att han riktigt fått tag i den gamla nyckeln till hemmet och föräldrarnas sinnen, nyckeln till stugan och jorden, som han glömt under många år.

Medicinalstyrelsen clearingbyrå för tuberkulosvården. För närvarande finns 142 anstalter med cirka 10,000 vårdplatser för tuberkulossjuka. Det täcker i realiteten landets behov, men det hindrar ej att på grund av den hittills strängt upprätthållna gränsindelningen mellan de olika landstingens sjukvårdsdistrikt det är brist på vårdplatser i de nordliga länen, under det att det finns överflödsplatser på en del mellansvenska och sydsvenska sanatorier. Planer äro dock å bane att ändra på detta förhållande så att de lediga platserna omedelbart skola anmälas till medicinalstyrelsen, som skulle fungera som ett slags clearingbyrå. Även om uppdelningen i mindre sjukvårdsdistrikt kan sägas ha varit till godo för den lokala sjukvården, har den dock gjort det svårare att tillgodose hela landets sjukvårdsbehov, säger dr Neander slutligen.

Stjärnfall

Det är någon som kastar stenar däruppe bland rymderns brus med glans som av hatande ögon när de möta den hatades hus.

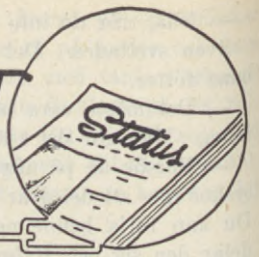
Det är någon som kastar stenar som lysa likt brinnande bloss. Kanhända någon vill hämnas på gamla jorden och oss...

Åke Lind.

PATIENTERNAS SPALT

Brev från Eksjö Sanatorium

I Status spalter har det varit ganska tunnslätt med glimterna från Eksjö Sanatorium. Vad det nu kan bero på vet jag ej, men någon ändring skulle det nu äntligen bli.

Vi ha haft det ganska besvärligt här under de sista två åren. Stora nybyggnads- och reparationsarbeten har pågått och det har gjort att allting såväl ut- som invändigt har sett ut som en bättre skräphög. Men nu börjar det bli ordning

i ordan, och om du, som läser det här är intresserad av att se hur vi ha det, så är du välkommen hit på besök. Men jag tror det är lika bra att du väntar till nästa sommar, för då ha vi nog också trädgården tipp topp. Edens lustgård kommer den att heta.

Det är visserligen väl sent att komma och tala om midsommar i september månad, men bättre sent än aldrig. Efter andra referenters utsago att döma så är midsommarfirandet ganska lika på de olika sanatorierna. I samband med midsommarfirandet hade vi här prisutdelning för vår krocketturnering. Prisutdelningen förrättades av doktor Nyman, som till de olika pristagarna hade massvis med s. k. väl valda ord i beredskap.

Syster Linnéa i korvståndet.

Pristagare blevo i de olika klasserna: Enkelspel, herrar: Lennart Rosén, d:o damer: Brita Weiland samt i mixed double: Inga-Lisa Lindström och Axel Holst. Som överledare och domare fungerade hrr Rune Johansson, Ingvar Faag och Åke Almkvist. Under midsommarhelgen hade vi dessutom besök av "de tre Scandallis", tre sångare och dragspelshantverkare från Belgien.

Kräftkalaset.

Ja så sprang tiden iväg några veckor, och en vacker lördags- eftermiddag stod Ulla Billkvist på en trappavsats och sjöng för oss. Jag var just då hemma på permission, men om du vill ha ett sakkunnigt uttalande om hennes stora duglighet så ta och fråga överläkaren, för han va' med.

Ett par veckor senare hade jag dock nöjet att vara med. Det var när Daniel Hertzman med fru var här. Flera med mig hoppas på att de komma ihåg Eksjö Sanatorium nästa gång de komma till våra trakter.

En utflykt ha vi också haft. Det var till Uddebergs pensionat vid Bodafors. Vackert väder hade vi och dessutom verkligen trevligt. Ett varmt tack framföres i dessa spalter till vår gästfria värdinna, fru Norah Rönn-Persson, för den underbara dagen.

Men kräfttiden nalkades. För första gången fingo vi här på sanatoriet anordna en kräftsupé. Matsalen hade vi dagen till ära pyntat i kräftans tecken samt dessutom med vass, kulörta lyktor och i en björk en stor grann måne. Stämningen var hela tiden den bästa och den förhöjdes ytterligare av att vi hela kvällen fingo njuta god musik av Hellbergs orkester samt sång till luta av Lars-Olof Larsson. Toppen eller kulmen av glada skratt kanske nåddes när syster Linnea på "Lab" uppenbarade sig bakom ett korvstånd. "Gudarna vet om hon inte har hamnat på fel plats i livet". Förutom alla uppegående patienter fingo dessutom "liggarna" med av kalaset. Inbjudna voro samtliga läkare med fruar, syssloman med fru, kontorspersonal samt systrar. Vi patienter hoppas och tro att kräftsupén skall bliva ett årligt återkommande evenemang.

Varannan onsdag ha vi under sommaren fått njuta av regementsmusik från Jönköpings-Kalmar regemente. Dessutom ha vi under sommarens lopp haft besök av flera religiösa organisationer som på sitt sätt ha glatt oss med sång och musik.

Nu har du läsare av dessa rader fått veta hur vi ha det här på denna "tistelö" och mera ska du få veta nästa gång.

Rune.

På 5 dagar
botas mjäll med
SEBUSAN
SVAVELTINKTUR
å 2:50 och 4:50 pr flaska.

Från St. Ekebergs horisont

Just nu är St. Ekeberg "den upp och nerpåvända världen". Alla våra gamla nedärvda och djupt inrotade så-skall-det-vara föreställningar har med ens kullkastats. Kvinnliga doktorer

Besökande på vår sal.

och manliga sjuksköterskor, det låter väl närmast som en paradox i den utomståendes öron! Men icke förty är det ett faktum, taget ur högen bland många liknande här på sanatoriet. Flykten från landsbygden är nog den ganska prosaiska förklaringen till ovanstående fenomen. Här springer nu ett drygt tiotal unga män omkring i bästa sprinterfart, beväpnade med disktrasor, bonborstar

o. d., samt med det mycket särpräglade vita förklädet över de mer eller mindre välfödda magarna. Det är den för all del mycket goda ersättningen för de flyttningslystna sjukbiträdena. Det närmast mest upp och nedvända är, att en av sanatoriets äldre stamgäster blivit — sjuk! Otroligt men sant! Härigenom har det även uppstått en mycket prekär situation på det kommersiella området. Han var nämligen tippastabens specielle förtroendeman och nu har det uppstått stagnation i distribueringen av tipsvinster till sanatoriets tippare, vilket i hög grad är beklagligt, då vinsterna förut alltid influtit i en jämn ström!

Vidare har följande konstifika fenomen inträffat, som obönhörligen kullkastar det gängse begreppet om svenska folkets inställning i allmänhet till s. k. sanatoriespöken med ty åtföljande bacillskräck etc. Härstädes infann sig nämligen för en tid sedan en mycket heroisk besökande, som modigt tog i hand och hälsade, samt förklarade att han inte alls var rädd för att gå in på en sjuksal!

En annan paradox är sommarförälskelsernas fåtal! Det sorgliga är, att endast ett par tre sådana finnas f. n., trots augusti berömda månsken och den stolta tradition, som man sedan gammalt har att ta hänsyn till här på Ekeberg!

Nu har emellertid våra affärsmän insett det fatala i situationen (de få inte sälja tillräckligt med choklad!) och egenhändigt utfört en praktisk prövning av spörs-målet och verkligen gått till botten med detsamma. Fataliteten hade sin grund i, att herrarnas byxor ej voro tillräckligt välpressade. Ett antal pressjärn skall därför med det snaraste inköpas.

Att det var något alldeles särskilt i görningen, förstod man, om inte förr, då vår unge och mycket lovande poet fick ett kväde i retur. Det behöver väl knappast sägas, att detta är onormalt! Då en av de mest "språksamma" personerna här höll en paus på hela 4 min. 36 sek., vilket är nytt personligt rekord, vederbörligen kontrollerat på ett tillförlitligt stoppur. Och då ett av våra talrika matvrak med skärpa förklarade, att vågen var felaktig därför att han ej vägde mer än 109 g.

Detta och mycket annat händer. Vore det inte på St. Ekeberg skulle man ha god lust, att i något omskriven form utbrista som pigan då hon fick se giraffen: Såna djur finns inte! Men som sagt, i en upp och nedvänd värld kan ju allt inträffa!

Tall.

Tipsexpert Helsing i arbete.

Några intryck från Hålahult

Livet på ett sanatorium gestaltar sig nog i allmänhet ganska annorlunda än vad den oinvigde föreställer sig. Som jag hoppas att "Status" läsekrets omfattar en stor publik även utom sanatorierna, kan kanske detta lilla inlägg ha sitt intresse.

Från utflykten till Linde (starten).

Storrond, St. Ekeberg.

Från utflykten: Grupp vid Siggebohyttan.

Mitt första intryck av Hålahult? Ja, skall jag vara ärlig så var det inte odelat angenämt, beroende på omständigheterna. Jag var nämligen mycket dålig och anlände en kall och kulen vinterdag. Vid stationen, Ervalla, strejkade bilen som skulle vidarebefordra mig till sanatoriet, så vi hunno inte fram förrän under "tysta turen", vilket gjorde att jag fick ett intryck av ödslighet och isolering. Kylan på rummet gjorde inte saken bättre. Mina blivande kamrater lågo bara och tittade, jag trodde att de saknade talförmåga, jag visste ju inte att det var förbjudet att prata under "Tystan". Frös gjorde jag och kände mig allt annat än trevlig till mods. Efter "tystan" kom syster in och välkomnade mig med en febertermometer samt en lista för att anteckna temperaturen på. Så småningom kom dock en del av mina blivande kamrater in på salen för att titta på den nyanlände och välkomna.

Det som förvånade mig var att ingen frågade om min sjukdoms förlopp, men det är som en tyst överenskommelse att det talar man inte om. Skulle någon ny patient börja tala om sin lidandes historia, inser han eller hon snart sitt miss-tag, ty det blir i regel inga åhörare.

Hade första dagen varit enformig blev fortsättningen så mycket bättre. Den som är van vid ordningen på ett lasarett känner sig i allmänhet litet nervös inför "ronden". Personalens jäkt före densamma med att se till att paradtäckena ligga släta och fina m. m., gör att patienten nog ligger i "giv akt" i sängen, om jag så får uttrycka mig. Här var det en helt annan känsla, inte så att ordningen var sämre, men man hade inte den där uppjagade känslan av överhetsvisit.

Nu var alltså mitt första möte med chefsläkaren, doktor O. Stendahl, ett enbart angenämt sammanträffande. Man kände genast att här var det den sjukes vän som kom till sängen, på samma gång man erfor en känsla av aktning och förtroende för vetenskapsmannen. Detta första intryck har sedan bibehållits och stärkts vid upprepade besök på Hålahult. Kommande dag låg jag faktiskt och väntade på rondens som ett angenämt avbrott i tillvaron. Undersökningen gav ytterligare belägg för det intryck av förståelse jag från början fått. Det var inte bara sjukdomens förlopp som intresserade, tillståndet i övrigt, familjeförhållanden, ja allt vad som har med patienten att göra. Inte oviktiga saker då det gäller denna sjukdom. — — — Jag började trivas, gjorde förbättringar, ökade i vikt, humöret, som är den lungsjukes största

tillgång, blev bättre och bättre. Faktorer som jag helt tillskriver den utmärkta vården och överläkarens stora deltagande och förståelse.

Många har frågat om inte dagarna bli ohyggligt långa på ett sanatorium. Inget kan vara felaktigare. Dagen är indelad så att man märker inte att den är slut förrän det är dags att gå till sängs igen.

Förströelser förekomma rikligt, såsom musikunderhållningar, biografforeställningar, föredrag, uppläsningar m. m. till patienternas trevnad. Radio ej att förglömma, en lur finnes vid varje säng, samt högtalare i dagrummen. Andra avbrott kan nämnas, baddagar (varje avdelning har en baddag i veckan) läkarundersökningar, permissioner ges för ärendes uträttande, och besök i hemmen för de som ha så pass nära att det går för sig. Besök av anhöriga är ju också angenäma avbrott.

Midsommarfester anordnas varje år, med artistuppträdanden, basarnöjen m. m. Behållningen av desamma användas vanligen till en utflykt med bussar till någon vacker trakt i omgivningarna. Årets utfärd gick till Nora—Siggebohyttan—Lindesberg och varade från kl. 12 på dagen till kl. 18 med avbrott i Siggebohyttan, där deltagarna bjödos på museibesök samt kaffe med dopp och förfriskningar. De hemmavarande trakteras en sådan dag med extra gott till eftermiddagskaffet samt underhållning i dagrummet för alla som kunna lämna sina rum.

Vidare hållas varje år tävlingar i den mån krafterna tillåta. I sommar gick "modern femkamp" av stapeln, omfattande: Avståndsbedömning, tre olika sträckor i terrängen, krocket, golf, ringkastning och skjutning med luftgevär. Herr- och damklass samt individuella segrare i varje gren. Prisutdelningen för femkampen blev särdeles gemytlig, särskilt när jumbo-pristagarna fingo sina priser: träslev för herre och brödkavel för dam. Det kan vara lämpligt att här framföra tävlingskommitténs tack till de firmor, som bidragit med de värdefulla priserna. Nämner dock inga namn på de tillmötesgående givarna, de kunna annars bli överhopade med tacksägelse ett annat år från andra föreningar som anlita dem i samma syfte. Vi tacka emellertid på det hjärtligaste och bedja att få återkomma.

En tävling i miniatyrgolf har nyligen avslutats. Därvid spelade samtliga tävlande tre serier var, och den som gick på minsta antalet slag, sammanräknat, segrade. Lagtävlan mellan de olika avdelningarna gick samtidigt efter samma princip. Spänningen blev stor, då det visade sig att båda manliga avdelningarnas fem bästa spelare gått på exakt samma

I 3 konserterar i sanatorieparken.

antal slag. Vid omspel segrade "Nedre avd." (avd. 1). Individuella segraren använde: manliga 87 slag, kvinnliga 102 slag.

Ett årligen återkommande inslag i trevningen är besök av regementsmusikkåren från I. 3 som konserterar i den vackra parken framför sanatoriet.

En synnerligen livskraftig understödsförening finnes vid sanatoriet vid namn "Hålahult patienters understödsförening". Vid senaste kvartalsmöte beslöts inträde i De Lungsjukas Riksförbund, vilket på grund av förbiseende ej blivit gjort tidigare. "Status" är synnerligen populär bland patienterna och säljes omkring ett 60-tal av varje nummer inom sanatoriet.

Vid min avresa från sanatoriet nyligen hade jag ett samtal med överläkaren dr O. Stendahl, just om riksförbundet och dess strävanden. Dr Stendahl önskade riksförbundet all framgång i kampen för en effektiv eftervård av utskrivna patienter och ansåg tiden nu mogen för att gå in för denna sak. "Det är", som doktor Stendahl sade, "svårt för en sanatorieläkare att taga ställning till detta spörsmål, enär han har ett klientel av dels mycket svårt sjuka och dels sådana som ej äro i behov av daglig läkarvård eller uppsikt. Sanatorierna skulle antingen få karaktär av sjukhus för svårt sjuka, eller som vårdhem för lindrigt sjuka. I det senare fallet behöves ju inte utbildad läkare- och vårdpersonal, utan det ginge bra med kvalificerad föreståndare. Önskemålet är att sanatorierna ha sin karaktär av sjukhus, och nya vårdhem byggas, gärna i sanatoriets — sjukhusets — närhet, där läkarkontroll kan utövas av sanatorieläkaren periodvis." Men därtill behövs pengar, och det är att hoppas att myndigheterna inser, vilka värden här finns att rädda och inte dröja för länge med att göra slag i saken.

Moje.

Från Blommenhov

För en tid sedan gick den sedvanliga utfärden från Blommenhov av stapeln. Ett par år förut hade vi styrt kosan ut på glittrande vågor, till skärgården, men denna sommar företogs lustresan med buss. Den 26 juli kl. 8 startade en av trafikaktiebolaget Ivan Thors bussar mot Östergyllen med ett 20-tal patienter, syster och en av personalen som passagerare. Första anhalten på denna vår resa var Kvarsebo, där vi stannade en stund för att lapa lite sol och njuta av den härliga naturen. Därefter foro vi på färjan över Bråviken till det fagra Vikbolandet, där vi strövade omkring. Men tiden blir aldrig för lång, när man är ute på lustresor. Därför lämnade vi snart denna plats, för att fortsätta färden, som nu gick till Sandviken, där det uppsöktes en lugn och fridfull plats för att "tulla" av den medförda matsäcken. När alla voro mätta och nöjda, gjordes en liten tripp, för att bese järnverket m. m. När denna lilla visit var gjord, och var och en intagit sina respektive platser i vår buss, satte denna kurs direkt på Söderköping, där vi tog några promenader på "stan" som det heter, och även tittade på slussarna vid Göta kanal och en del andra saker, som intresserade oss. Efter detta besök styrdes kosan på hemväg och den första pausplatsen blev då Norrköping, där en del förfriskningar intogos, varefter strömmen, Karl-Johanspark m. fl. ställen beskådades. Efter att ha tagit en mat- och vilopaus i en skogsbacke anträdde vi färden till Kolmårds-sanatoriet, och där mottogs vi med glädje och vänlighet. Kl. 9 på kvällen anlände bussen till Blommenhov med något trötta, men nöjda och glada patienter. Färden var alltigenom både angenäm och rolig.

Blommenhavs patienter.

Målillaskvaller eller Sönda' på sanatet

Söndan är en hä-ä-ärlig vilodag! Allt andas frid, fröjd och försoning. Människor, som under veckans inferno, rådbråkat sina kroppar och söndertrasat sina nerver, vila upp sig och reparera skavankerna för att kunna motstå en ny veckas påfrestningar.

Ja, så där är söndagen, i sanning en underbar vilodag för oss alla... Oss alla! Sa jag verkligen det? Ja, då måste jag ta tillbaka. För oss är söndan nämligen ingen vilodag, ingen avspänningens och avkopplingens dag då vi kunna vara oss själva. Ack nej! En prøvodag är den, på både det ena och det andra sättet. Inte kan man som veckans övriga dagar gå omkring i behaglig slöhet, skäggig och otvätt... nej, tvättar oss gör vi visst varje dag — och vältra sig på hallen i en lagom dekig rigg. Visst inte! Rakad och putsad måste man vara och dessutom ska man sprätta omkring i sin bästa gå-bort-kostym (även på ett sanatorium får inte klädelegansen och modets väx-

lingar nonchaleras), som man ideligen måste hala av och på vid varje liggstur.

Och det finns mycket annat, som orsakar oss arma målilla-bor svåra "lidanden" och hit kan vi nog räkna alla besökare, som översvämma sanatoriet på söndagarna. Bröder, systrar, vänner, bekanta, vänners bekanta...

Hälsningar!

håge.

Länssanatoriet, Uttran

Golfmästare krönt

Genom Nöjeskommitténs försorg igångsattes här en mästerskapstävlan i golf. Det bestämdes, att varje spelare skulle gå fem partier var, och det därefter lägsta uppnådda slagresultatet skulle bli utslagsgivande. När så anmälningstiden var ute, befanns det att 40 st. anmält sig, vilket antal var mot förmodan stort. Att denna tävlan blev både roande och hård, behövs nog ej nämnas, ty vem vill inte om möjligt få en mästar-titel? Både i täten, och kön arbetade varje deltagare, med febrilt intresse, och det var svårt att säga vem som skulle bli den slutliga segraren. I fjärde omgången hade Sjöblom från avd. 5 kommit i täten, men det var frågan om han skulle kunna behålla denna placering, ty kamrat B. Forsström låg endast två slag efter. Men det var flera som även befanns i deras närhet, vilka även visat sin säkerhet, och ovissheten var därför mycket stor. Följande tabell över de femton bästa, får själv tala för tävlingen.

Namn.	1 omg.	2 omg.	3 omg.	4 omg.	5 omg.	Resultat.
1. A. Sjöblom	51	42	42	49	55	239
2. A. Stark	49	50	51	42	49	241
3. B. Forsström	38	39	49	60	59	245
4. A. Nitz	45	48	53	56	43	245
5. E. Grundqvist	49	62	48	38	51	248
6. T. Zettersten	50	50	47	53	49	249
7. O. Norberg	42	58	50	44	55	249
8. T. Åkerstedt	47	46	48	57	52	250
9. G. Jansson	52	54	46	47	53	252
10. S. Messing	48	43	55	43	65	254
11. N. Johansson	53	58	49	50	44	254
12. T. Christofferson	50	47	60	51	46	254
13. B. Berggren	40	56	49	52	59	256
14. H. Andersson	53	49	56	53	47	258
15. N. Karlsson	59	61	51	48	39	258

I lagtävlan å fem man blev resultatet följande:

Avd. 5 segrare med 1,237 slag. Avd. 2 tvåa med 1,254 slag. Avd. 4 trea med 1,309 slag.

Bertil.

Tack!

Härmed bedja vi att på detta enkla sätt, få framföra samtliga patienters varma tack till Tumba Bruks blåsorkester för alla de både underhållande och angenäma musikstunder som vi gratis fått komma i åtnjutande utav.

För Nöjeskommittén:

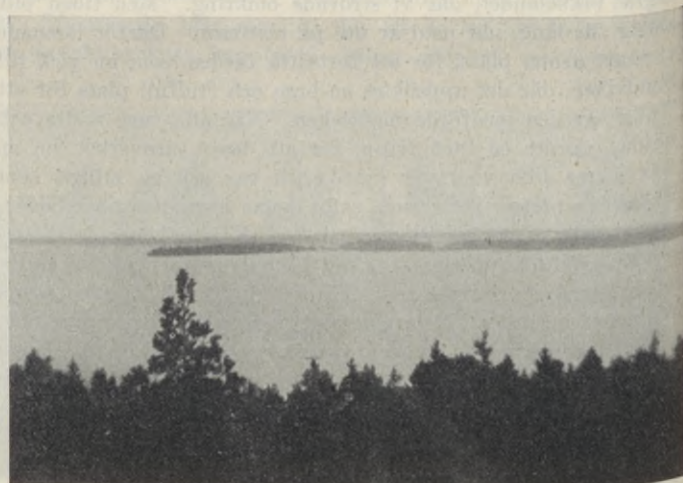
Tor Åkerstedt,
ordf.

Smått och gott från Kolmårdens horisont

Sommaren håller på att ta slut — det är ingenting att göra åt den saken. Men när var den vackrare än när den som nu så att säga ligger på sin dödsbädd, en bädd redd av trädens fallna blad i skiftande färger och nyanser och med sin oförlikneliga skörd av sensommarblomster i hektiskt flammande och sagolikt prunkande färgprakt? Septembersolen mild men ännu varm, lyser över en värld av skönhet och vemod, naturen ligger liksom stilla, i vågor gå dofterna från skog och vatten i det sista soldiset, dofterna från alla blommorna, en värld av vällukt tusen gånger ljuvligare än den som finns på etiketterade flaskor. Se, månen hänger som en stor gul bondost och speglar en glittrande guldgata i Bråviksvattnet, medan myggen dansar sin blodtörstiga aftonvals kring ens skrangliga lekamen och sjövindens kärvhet blandar den luft de bensinångsindräktade lungorna flämtande snappa åt sig. Om inte så många mörka moln hängde kring horisonten, om det inte kom så tätt med hemska telegram, om man inte i vakna dagdrömmar tyckte sig ideligen höra det tunga surret av avlägsna bombplan, så skulle denna tid vara den skönaste tänkbara. Fredagen den 1 september gav ju Hitler sin armé order att börja angreppet på Polen och då slog Europas ödestimma. Det som förnuft och känsla in i det sista velat tro vara omöjligt har inträffat och tre av Europas stormakter befinna sig när detta skrives i krig. Radiolurarna äro härigenom i dessa dagar de mest eftertraktade tingen av allt här på sanatoriet och undra på det. På liggsturer, på promenader och under måltiderna så pratas det bara om krig, krig. Och man får faktiskt vara beredd på allt, som nu sättes på spel genom mänsklig dårskap och maktlystnad...

I och med den första biografföreställningen här så kan man väl säga att hösten är i annalkande med stora steg. Premiärfilmen hette "Krigets vanvett" och den fick då ingen bättre kritik. Medan jag nu är inne på kapitlet nöjen, kanske jag också skulle nämna litet om den kabaré som dansorkestern Atlantic och några teateramatörer från Norrköping gav här fredagen den 25 augusti. Det blev en riktig jubelkväll, en sådan där som man numera ytterst sällan får vara med om. Den väl samspelta orkestern var en fröjd att höra och när den beryktade östgötasimmaren Rollo Johansson läste några

(Forts å sid. 29.)

Vacker utsikt över Bråviken.

LANDET RUNT

Till attack mot tuberkulosen i Blekinge.

Landstinget i Blekinge län räknar i år ifråga om sanatoriet i Fur med utgifter på omkring 300,000. Blekinge ligger mycket ogynnsamt till ifråga om tuberkulosen i landet — ifråga om det relativa antalet tuberkulösa kommer man på fjärde eller femte plats — och förbättringsarbetena vid sanatoriet ifråga anses vara i högsta grad påkallade. Förra året anslags ett betydande belopp till en barnpaviljong med 58 platser vid sanatoriet. I år behöver man 70,000 till inventarier. Vidare inrymmer de 300,000 kr. 115,000 för ny värmeanläggning och så blir det en del andra förbättringsarbeten. Genom en ny lönerreglering slutligen ökas driftkostnaderna med omkring 50,000, motsvarande 7 öre per skattekrona.

Barnsanatoriet i Tjärnan

i Dalarna, som från början benämndes Kronprinsessan Margaretas vårdanstalt för tuberkulösa barn och vid starten kunde bereda plats för ett 50-tal barn, kan numera ta emot omkring 160 barn under sommaren och 100 under vintern. Denna snabba utveckling har gjort att en hel del om- och nybyggnader undan för undan måst företagas. De största och mest genomgripande ombyggnadsarbetena pågå f. n.

Den sammanlagda kostnaden beräknas till omkring 200,000 kr.

Stor platsbrist å centralsanatoriet i Sandträsk.

F. n. finnes inom Norrbottens län 574 av medicinalstyrelsen godkända platser för vård av lungtuberkulösa. Samtliga platser äro alltiämt belagda och dessutom har ständigt funnits ett betydande antal sjuka, som väntat på plats. Medeltalet expektanter pr månad har i Sandträsk varit: år 1936 100, år 1937 111 och år 1938 114. I år har antalet stigit till 201 pr månad. Från att sålunda i stort sett ha hållit sig konstant under de senaste åren, har antalet expektanter i år stigit med 100 proc. och tycks alltiämt stiga. Härigenom har ett akut, ökat behov av vårdplatser uppstått.

Sjukvårdsvgifterna på Vasa tbc-avd. i Göteborg sänkas?

I Göteborg råder f. n. det märkliga förhållandet, att patienterna på Vasa sjukhus tbc-avdelning få betala en dagavgift av kr. 1.50 under det att avgiften å Renströmska sjukhuset och Dispensärcentralen är 1 kr. En insändare till Göteborgs-Posten har fäst tidningens uppmärksamhet på denna sak och tidningen har med anledning härav vänt sig till sjukhusdirektören med en förfrågan i ärendet. Denne meddelar, att han, då Vasa sjukhus under nästkommande år överföres från fattigvårdsstyrelsen till sjukhusdirektionen, föreslagit en dagavgift för Vasa tuberkulosavdelning på en krona.

Orsaken till de påtalade förhållandena förklaras vara den "våldsamt decentraliserade förvaltning" som bl. a. i sjukvårdsfrågor råder i Göteborg.

Tuberkulosen går starkt tillbaka i Värmland

meddelade dr Labatt i Arvika i ett anförande vid avslutningen av årets barnkoloniverksamhet i Kil. Tal. betonade koloniverksamhetens betydelse, vilken jämte den förbättrade hygien och levnadsstandarden har en stor andel i tuberkulosens tillbakagång. Medan det för ett 25-tal år sedan här i länet fanns 150 patienter, som väntade på plats vid sanatorium finnes det nu ingen anmäld och en del platser såväl i Arvika som vid sjukstugorna äro lediga. De svåraste formerna av sjukdomen, såsom hals- och tarmtuberkulos äro nu så gott som försvunna och sjukdomen har antagit en lindrigare karaktär, som i de flesta fall kan botas. Under de senaste 15 åren har sjukdomen i Värmland gått tillbaka mera än i något annat län.

Dr Labatt berörde även frågan om de från sjukdomen återställdas eftervård, en fråga som just nu håller på att utredas. Det planeras att upprätta ett eftervårdhem vid sanatoriet i Arvika för 50 patienter, vilket helt skall bekostas av staten. Där skall då bl. a. lämnas yrkesundervisning för såväl manliga som kvinnliga, så att dessa åter skola kunna komma ut i förvärvsarbetet.

Länssanatoriet vid Uttran,

Stockholms län, har för år 1940 begärt ett ordinarie anslag av landstinget å kr. 179,000. Till uppförande av personalbostäder kräves dessutom 25,000 kr., till garage 3,000 och till motorpump 5,000 kr.

GRANNLÄNDERNA

Den viktigaste sjukvårdsfrågan i Danmark

är f. n. tuberkulosen, meddelade borgmästare Julius Hansen i Köpenhamn vid ett studiebesök i Stockholm Soc.-Dem.:

"1900 hade vi en dödlighetssiffra för Köpenhamn på 18,3 pro mille, nu är den nere i 4 pro mille. Vi äro i alla fall inte nöjda med det, utan sträva efter att komma ännu längre. Det kan ju låta litet egendomligt, men det är faktiskt så att antalet tuberkulospatienter och därmed erforderligt sjukhusutrymme inte alls sjunkit i motsvarande grad. Men det har sin förklaring i att vi, sedan vi fått en central för undersökning av misstänkta fall, lyckats få det därhän att ett avsevärt större antal personer låta undersöka sig. Vårt mål är att genom en intensiv propaganda få det därhän att alla människor låta undersöka sig med hänsyn till förekomst av tuberkulos. Ett nytt sanatorium, som troligen kommer att ligga inom Bispebjergs-sjukhusets område, på den högsta punkten inom Köpenhamns stad, hoppas vi dock så småningom till en del få använda för annan sjukvård."

En tuberkulosläkare fyller sextio.

Överläkaren vid Finseninstitutet i Köpenhamn, dr Ove Strandberg, har fyllt 60 år.

I sin bok "Dödens banemän" skriver den världsberömda läkaren-författaren Paul de Kruif ett helt kapitel om denne struptuberkulosens besegrare. Det började med att han utan att vänta sig mycket av resultatet använde behandling med solljuslampa på en tidningsförsäl-

(Forts. å sid. 28.)

St. Ekebergs Sanatorium

har utsänt redogörelse för verksamhetsåret 1938. Enligt densamma har under året för vård intagits tillsammans 283 personer, varav 122 män och 110 kvinnor samt 51 barn under 15 år; 169 personer ha under samma tid utskrivits. Avlidit ha 51 personer, varav 28 män och 23 kvinnor. Pr dag ha i medeltal vårdats 209 personer; hela antalet underhållsdagar för patienterna utgjorde 76,380. De 254 sjukhusplatserna ha haft en medelbeläggning pr dag av 82 proc. och kostnaden pr underhållsdag har utgjort kr. 4.79.

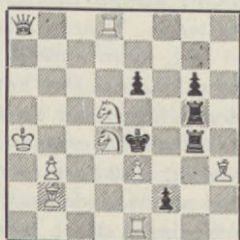

Schackspalten

Red. av E. Lundin.

PROBLEM n:r 18.

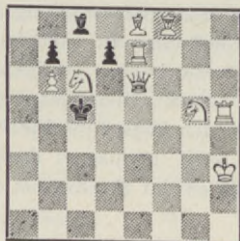
A. W. Daniel.

Matt i två drag.

PROBLEM n:r 19.

C. G. Gavrilow.

Matt i två drag.

PROBLEM n:r 20.

J. J. Togstad.

Matt i tre drag.

Ett mästarämne.

Vid schackkongressen i Alingsås placerade sig adertonårige E. Arnlind, Brunflo, på andra plats i klass I, en halv poäng efter segraren — en halv poäng från mästartiteln! Förmodligen dröjer det bara till nästa kongress, innan vi ha en ny mästare i unge Arnlind. Trots sin ungdom har han redan två år i följd vunnit Jämtlandsmästerskapet och förra året blev han pristagare vid nordiska schackturneringarna i Örebro. Följande

parti från Alingsåskongressen belyser Arnlinds kraftiga spelstil.

DAMGAMBIT.

<i>E. Wadling,</i> Eskilstuna.	<i>E. Arnlind,</i> Brunflo.
1. d2—d4	Sg8—f6
2. c2—c4	e7—e6
3. Sg1—f3	c7—c5
4. d4—d5	b7—b5
5. d5×e6	

Att antaga bondeoffret är synnerligen farligt, ty svart får ett starkt angrepp och ett mäktigt bondecentrum. Riktigt är 5. Lg5.

5. — —	f7×e6
6. c4×b5	d7—d5
7. e2—e3	Lf8—d6
8. Sb1—c3	0—0
9. Lf1—e2	Lc8—b7
10. 0—0	Sb8—d7
11. h2—h3	Dd8—e7
12. b2—b3	e6—e5
13. Lc1—b2	Kg8—h8
14. a2—a4	Ta8—d8

Svarts ställning ökar i styrka för varje drag!

15. a4—a5	e5—e4
16. Sf3—h2	De7—e5
17. g2—g3	De5—g5
18. Dd1—e1	d5—d4
19. h3—h4	Dg5—g6
20. e3×d4	c5×d4
21. Sc3—a4	Ld6—e5
22. Le2—c4	Sf6—h5
23. Lc4—e2	Sh5×g3!

Genast avgörande.

24. f2×g3	Le5×g3
25. De1—d1	Lg3—f2††
26. Kg1—h1	e4—e3†
27. Le2—f3	Tf8×f3!

Uppgivet.

LÖSNINGAR.

Problem n:r 15: 1. Te6.
Problem n:r 16: 1. Dh7.
Problem n:r 17: 1. e6 (hotar Dh5!!), S×e5. 2. Td4!

Grannländerna

(Forts. från sid. 27.)

gerska, mor till fyra oförsörjda barn, vars röst av struptuberkulos ebbat ut i en viskning. Hon var enligt den tidens vetenskap dödsdömd. Man ansåg nämligen, att struptuberkulosen betecknade sista stadiet av lungtuberkulos.

Många år senare mötte Strandberg den lilla tidningsförsäljerskan. Hon kom då springande jämsides med en spårvagn, ropande ut sina tidningar med hög röst. Då borde hon enligt vetenskapen för längesedan varit död.

Strandberg, som ursprungligen är örönspecialist, tilltvingade sig lov att behandla struptuberkulösa patienter med solljuslampa. Den store schweizaren Rollier hade förbjudit ljusbehandling av patienter med framskriden lungtuberkulos. Och likväl ville Strandberg behandla patienter därmed, som befunno sig på sista stadiet! Tuberkulosspecialisterna kallade honom galen.

När Strandberg 1914 blev chef för näs-, örön- och halsavdelningen på Finseninstitutet, lät han sina struptuberkulösa patienter nakna ligga i det blå båggluset. Åtta år senare voro 31 av de 61 hopplösa sjuka fullständigt återställda. Senare, när Strandberg blev konsulent i strupsjukdomar vid Vejleford sanatorium, uppnådde han tillsammans med överläkare Gravesen många förnämliga resultat. Under en period på 3 år, när de behandlade 69 patienter med vila, god mat och bestrålning med solljuslampa över hela kroppen, blevo 58 fullständigt friska; blott 4 dogo. — Några år senare knöts dr Strandberg också till flera av Nationalforeningens sanatorier.

Bekämpade sin tuberkulos med arbete!

I Davos har en dansk hotellägare, Alfred Hvalsøe, avlidit i en ålder av 73 år. Hans hotell, Derby Hotel i Davos, är ett av de största i den internationella raden, och det kom till genom en dödssjuk, utfattig ung mans förtvivlade arbete mot sjukdom och nedslagenhet.

Alfred Hvalsøe var född i Holbæk i Danmark, där hans far var garvare. När sonen var 23 år gammal, förklarades han dödsdömd av läkarna för sin tuberkulos. Föräldrarna sände honom som en sista utväg till Davos, dit han anlände på bår, alltför sjuk för att orka resa på vanligt sätt. Här inlades han på sanatoriet Seehof och blev något bättre. Men så dog

fadern hemma i Danmark, och hans mor hade inga pengar att betala sonens sanatorievistelse. Den unge sjuklingen måste resa hem.

Men Alfred ville inte dö; han ville inte ens gå under i dyster sysslöshet. Han ville leva och få någonting ut av livet. Han skrev till Seehof och frågade om han inte kunde få komma dit igen, denna gång mot att han utförde något arbete. Detta beviljades, och medan Hvalsoe nu under många år omsorgsfullt skötte sin hälsa, arbetade han på kontoret, först på Seehof, sedan på det förnämna hotell Souvrettahaus i S:t Moritz. Efter några år kunde han hyra en villa i Davos, där han tillsammans med sin syster Maria upprättade ett litet sanatorium. Danska skickliga läkare arbetade här, men sedan en av dem, dr Biland, dött vid unga år, något som grep Hvalsoe djupt, nedlades hotellet, och Hvalsoe startade i stället ett modernt sporthotell. Miljön blev nu alltmer exklusiv. Jättesummor inflöto i Derby Hotel, vars gäster stundom använde hundratals kronor pr dag på sitt uppehälle. Hvalsoe själv gifte sig med en schweiziska och hans son Erik kommer nu att övertaga hotellet. Den avlidne Hvalsoe hade varit lungsjuk i femtio år, när han avled. Inte en dag hade den tärande sjukdomen lämnat honom ifred.

Drabbades av en sjukdom han själv bekämpat.

En dansk guldmedalj i medicinsk forskning har tilldelats den unge läkaren Niels Riskaer, f. n. assistent hos professor Kjaergaard. Riskaer är nu 29 år gammal och tog sin läkarexamen först för två år sedan. Anledningen till dröjsmålet var att han själv drabbades av tuberkulos — den sjukdom som han så innerligt kämpade mot bland sina kamrater. Det var nämligen Riskaer som ivrigast arbetade på att införa tuberkulosprov bland de unga medicinarna. Till följd av sjukdomen måste han en tid helt lägga studierna på hyllan och inlades på ett sjukhus, där man inte hyste stort hopp om den unge mannens tillfrisknande. Kort innan han blev sjuk hade en av hans kamrater, som till en känd köpenhamsk jurist avlidit i tuberkulos, och till minne av sonen gjorde fadern en donation som Riskaer var den förste att få dra fördel av. Den satte honom i stånd att besöka ett sanatorium i närheten av Montreux i Schweiz. Två år tidigare hade Riskaer under en medicinkongress besökt detta sanatorium, föga anande att han själv skulle bli patient där. I den höga rena luften kom han sig fullständigt, reste hem, tog sin examen med glans och tog därefter i tu med guldmedaljsuppgiften. Nästa uppgift blir en doktorsdisputation.

Tuberkulosen bekämpas i Italien.

Sedan tuberkulosen började planmässigt bekämpas i Italien för nio år sedan, har antalet dödsfall i tuberkulos sjunkit till hälften och även antalet sjukdomsfall visar en betydande tillbakagång, ehuru befolkningssiffran under samma tid avsevärt höjts. Antalet sjukhus har stigit till 500 med 40,000 bäddar, anstalter för förebyggande vård har ökat till 150 med 700 bäddar. Inalles blevo under denna tid 102,000 botade.

Sumatra är ej fritt från tbc.

— Längre trodde man Sumatra vara förskonat från tuberkulosen. Tyvärr har dock detta hopp visat sig vara grundat på ofullständig kännedom om fakta. Nu undersöker man systematiskt hela befolkningen och insätter omedelbart behandling. Många förstklassiga sanatorier ha uppförts, där man i Sumatras klimat når de bästa resultat. Namnet Jacobæus har glans där och operationerna enligt svensk metod äro mycket framgångsrika.

Patienternas spalt

(Forts. från sid. 26.)

genomroliga Albert Engström-historier, sattes skrattmuskelnerna på svåra prov. Vidare medverkade den från tidigare besök välkände sångaren Elis Utter, som sjöng några schlagermelodier på ett förtjänstfullt sätt samt två glada tyrolare, som joddlade så att jublet aldrig ville ta slut. Bifallet var alltså mycket stort. Det är bara synd att sanatoriet inte har en lokalradio, så att även liggarna kunde få höra vad som försiggår i matsalen vid dylika tillfällen.

På dagrummen härskar speldjävulen. Couronne-pucken är ständigt i febrilt sprängningsarbete, "brickgubbarna" förnöjer sig med att spela domino, biljarden har sina speciella utövare, och på de rutade schackbräderna framföras hästarna och de andra pjäserna i frihet under det geniknölarna oavbrutet sättas i gnuggning. Hur skulle det vara om en schackturnering igångsattes i dessa dagar, bästa nöjeskommittén. Det kunde väl vara både roande, intressant och spännande.

En hel del renoveringar och moderniseringar har under den gångna sommaren utförts på sanatoriet. De förut så rysliga dagrummen ha ommålats i en ljus, behaglig färgton och nya korkmattor ha inlagts. Även matsalen, som förut rent ut sagt såg trist och kall ut, ter sig nu ofantligt mycket bättre sedan även den målats om och försetts med ny elektrisk armatur. Välbehövligt allt detta!

Til syvende och sidst vill jag påpeka, att systrarna önskar en

livligare tillslutning till morgonbönerna på söndagarna, speciellt då från de manligas sida. Få se om de härmed bli bönhörda!

Jison.

Att ockra på sjukdom och nöd

är en förkastlig metod. Riksförbundet för Sveriges lungsjuka har offentligt uttalat en varning för "De lungsjukas tidning", vilken betecknas såsom ett privatgeschäft av osmaklig art, skriver *Hallands-Posten*. Centralföreningen i Malmö har upplyst att den ingenting har att skaffa med "De lungsjukas tidning", vilken tidning dock velat ge sken av att ha förbindelse med riksförbundet.

Då nämnda tidning tydligen endast är ett privatgeschäft, och då försäljare för densamma uppträtt även i Oskarström för någon tid sedan, bör allmänheten hava ovanstående fakta i minnet nästa gång en dörrknackare utbjuder "De lungsjukas tidning" till försäljning, slutar den citerade tidningen.

Prenumerera på "Status"

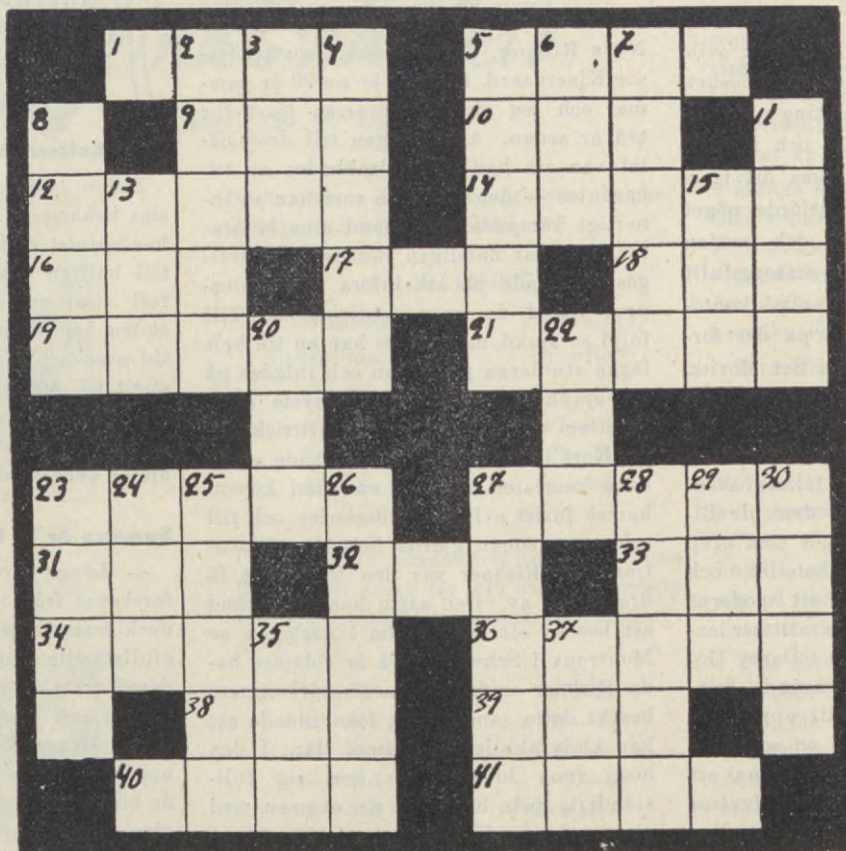
KORSORD N:r 9

Vågräta ord:

1. På mes eller höna.
5. Kommer från Italien och har självstart.
9. I havsbandet.
10. Chaplins broder.
12. Vara långfingrad.
14. Består mest av ungdom.
16. Korn i mylla.
17. Rävhem.
18. Bräcka i is.
19. Plats för snedsteg.
21. Järn i fukt.
23. Misshandla till blods.
27. Frånvarande.
31. Ordnar utställning.
32. Förmår.
33. Rekreationsort.
34. Hudsjukdom.
36. Fås vid slakt av feta djur.
38. Göms i kattass.
39. Mellansvensk man.
40. Mellan fönster.
41. Önskar man påskan.

Lodräta ord:

2. Tjänstebetyg.
3. Ger bock i skrivning.
4. Vidöppet gap.
5. Två svenska kungar.
6. Gör eld under aska.
7. Ord vid Majestät.
8. Driver lokomotiv.

Lösning till korsord n:r 7.

Vågrät.

1. Dag. 4. Fönster. 10. Oil. 11. Trä.
12. Ido. 13. Provins. 15. Gam. 16. Tåg.
17. Slöseri. 22. Eka. 25. Kor. 26. Lip.
27. Ror. 28. Ock. 29. Dopping. 31. Äss.

32. Fän. 34. Teologi. 39. Alg. 40. Avi.
41. Rön. 42. Slevdel. 43. Ost.

Lodrät.

1. Doppsko. 2. Air. 3. Glo. 4. Fri.
5. Örn. 6. Nästipp. 7. Tiggeri. 8. Eda.
9. Rom. 14. Vis. 18. Log. 19. Örhänge.
20. Eldstad. 21. Rio. 23. Kon. 24. Arg-

- sint. 30. Pol. 32. Fas. 33. Äll. 35. Eve.
36. Oil. 37. Bro. 38. Gös.

Den först öppnade rätta lösningen till korsord n:r 7 hade insänts av *Karl-Axel Lindberg, Hantverkareg. 47, Karlskrona*, som får femman på posten.

Om förebyggande av tuberkulos...

(Forts. från sid. 15.)

kommer mest bland *pirquetnegativa personer*, som utsätts för smitta. Det gäller därför i första hand att med BCG skydda dessa personer, och det vill i praktiken säga: sjuksköterskor och medicinestuderande, som arbeta på sjukhus, där tuberkulösa vårdas. Ytterligare bör man behandla *pirquetnegativa* medlemmar av familjer med något smittförande tuberkulosfall i sin krets, vilket icke kan avlägsnas från hemmet; i synnerhet bör man skydda spädbarnen, för vilka tuberkulosen är en långt allvarigare sjukdom än för vuxna. Dessa för smitta utsatta personer bör hållas isolerade till dess Pirquets reaktion blivit positiv efter vaccineringen, vilket i regel betyder 6—8 veckor. Det mest praktiska när det gäller barn, i synnerhet spädbarn, är att överflytta dem till ett hem för tuberkuloshotade barn för den erforderliga tiden. Bli de icke *pirquetpositiva* efter den första vaccineringen, så bör behandlingen upprepas. Även under andra omständigheter, där en smittkälla finnes, som icke kan avlägsnas, böra de *pirquetnegativa* behandlas med BCG.

Vidare böra unga *pirquetnegativa* personer såsom *rekryter, sjömän och fiskare* som leva sammanträngt på samlingsplatser, BCG-vaccineras; finnes under dylika förhållanden en smittbärande person, så kan han ge anledning till en massutbredning av smitta; man känner till dylika epidemier av tuberkulosinfektion med en mängd sjukdomsfall, bl. a. med dödligt förlöpande hjärnhinneinflammation.

Då 15—20 års ålder är mottagligast för smitta, böra även eleverna i *folkskolans högsta klass* samt *konfirmander* beredas tillfälle att erhålla BCG-vaccinering; då har man dem samlade, senare spridas de åt alla håll och utsätts för smitta i livet, icke minst på olika arbetsplatser. Och väl att märka, förr eller senare infekteras vi alla med tuberkelbaciller.

Det säger sig självt, att behandlingen med BCG bör vara frivillig. Må den också bli allmän!

Eftertryck av text och bilder i "Status" utan angivande av källan förbjödes!

11. Rest av brand.
13. Stridsäpple.
15. Snörstump.
20. Obligatorisk påskmat.
22. Förlaga frid.
23. Omstridd vattenled.
24. Juvelgömma.
25. Äro trippande fötter.
26. Pauvert tillstånd.
27. Tvåmastat fartyg.
28. Besvärligt husdjur.
29. Goda ting.
30. Tidiräkning.
35. Lyser och värmer.
37. Osnyggt ätande.

Lösningar till korsord n:r 9 skola vara oss tillhanda *senast före den 1 nov.* För den först öppnade rätta lösningen betalas 5 kronor. Pristagarens namn meddelas i novembernumret.

Glöm ej att frankera kuvertet. Redaktionen löser ej otillräckligt frankerad försändelse, innehållande korsord. Klistra alltså på ett 15-öres (inom Stockholm 10-öres) frimärke och skriv "lösning till korsord n:r 9" på kuvertet.

Solbacken får ej köpas under 400,000

Livbolagen säga ifrån

Som bekant har landstingets i Kopparbergs län förvaltningsutskott tillstyrkt sjukhusberedningens förslag beträffande inköp av Solbackens sanatorium men anslutit sig till hr Nyströms reservation, enligt vilket priset bör sänkas med 50,000 kr. till 400,000 kr. Tre reservanter inom utskottet ha velat gå ännu längre och därför yrkat att köp skall ske endast därest priset sänktes till 300,000 kr.

Från styrelsen för Svenska livförsäkringsbolags sanatorieförening u. p. a. har nu till landstinget ingått följande skrivelse:

Sedan styrelsen för undertecknad förening haft tillfälle taga del av förvaltningsutskottets utredning och förslag angående förvärv av sanatoriet Solbacken, ävensom av den därvid fogade reservationen av herrar Pettersson, Geeté och Danielsson, får styrelsen å föreningens vägnar härmed meddela, att vi icke kunna tillstyrka föreningen att antaga något anbud som undersliger 400,000 kr.

Ytterligare vilja vi meddela, att därest föreningen icke lyckats försälja sanatoriet för lägst 400,000 kr., de i sanatoriet delägande bolagen äro nödsakade att vidtaga åtgärder för nedläggande av verksamheten vid sanatoriet eller annan användning av detsamma.

Skrivelsen är undertecknad av styrelsen för Svenska Lifförsäkringsbolags Sanatorieförening u. p. a., Lambert-Meuller, V. Fredrikson och Sven Wijkman.

Dödligheten i tuberkulos utjämnas

Regionala variationerna mindre

Att tuberkulosen är vanligare i landets nordligaste delar än söderut kommer tydligt till uttryck i indextal som uppställts av amanuens Hannes Hyrenius vid Statistiska institutionen i Lund och som framlagts i en artikel i Social-medicinsk tidskrift. I dessa indextal spåras emellertid också en tendens till minskning i de regionala variationerna av tuberkulosdödligheten. Denna utjämning försiggår samtidigt med nedgången i dödligheten.

De relativa dödstalen ge besked om storleken av tbc-dödligheten liksom om de senaste årens förbättringar. Åren 1930—31 uppgick antalet döda i tbc till 1,14 pro mille av den manliga befolkningen och 1,32 för kvinnorna, men 1935 hade siffrorna sjunkit till 0,93 resp. 0,99. Dessa siffror gälla landsbygden. I städerna avled 1930—31 1,32 män och 1,30 kvinnor pro mille, men 1935 voro motsvarande siffror 1,03 och 0,90. Men dessa dödstal ta icke tillräcklig hänsyn till olikheter i kön och åldersfördelning etc. Därför ha enligt den s. k. beräknade fallens metod uppgjorts indextal som belysa tbc-dödligheten också i olika landsändar. Det högsta talet finner man där för Norrbottens landsbygd åren 1930—31: 214 mot 175 fem år senare. Även Västerbotten, Jämtland och Västernorrland uppvisa höga siffror för den förstnämnda perioden, oftast högre för landsbygden än i staden. Nedgången under femårsperioden är påtaglig för samtliga landsändar. Tabellen visar emellertid också den inledningsvis berörda tendensen till minskning i skillnaderna mellan olika landsändar.

Hon.

— Men kära Emma, varför tror du, att jag inte längre håller av dig?

— O, jag vet ju att det är omöjligt för dig att hålla av mig med mina dåliga kläder — jag behöver en ny dräkt.

Från boxningsinstitutet.

Instruktören: — Nästa gång ska' jag demonstrera några otillättna slag.

Hos ögonläkaren.

— Läsa kan jag nog, men förbaska mig om jag kan uttala det...

LULEÅ**CENTRALTRYCKERIET - Luleå**

utför ALLT inom branschen
korrekt, tidsenligt, snabbt.

Telefon 29 76. Kortbeställningar dagsleverans. Telefon 29 76.

MALMBERGET**O. K. Jonassons Ur- & Optiska Affär**

Telefon 349 MALMBERGET Telefon 349

REKOMMENDERAS!

MALMBERGETS BOKHANDEL

MALMBERGET

och

BOKHANDELN

GÄLLIVARE

BETALD ANNONSPLATS

EKLÖFS JÄRNAFFÄR

Telefon 64 Malmberget Telefon 64

SKIDOR — STAVAR — VALLOR — BINDNINGAR

CAFÉ och KONDITORI

THULE

Tel. 293.

MALMBERGET.

Tel. 293.

PLATSENS FÖRNÄMSTA!

J. W. Smedbergs Läskedrycksfabrik

MALMBERGET. Tel. 108.

Rekommenderar sina tillverkningar av
Sockerdricka, Vichyvatten, Pommac
samt övriga blandade läskedrycker.

SKIDOR Stavar, Bindningar m. fl. vintersportartiklar
NYHET: Splitkonskidan med lignostonekant

O. LÖFSTRÖMS CYKEL- & SPORTAFFÄR

Telefon 5. — MALMBERGET. — Telefon 5.

A.-B. JAKOBSSONS LIVSMEDEL

Tel. 258. MALMBERGET. Tel. 192.

Filialen Telefon 80. **PORJUS.**
Prova våra goda kaffeblandningar.
Elvakaffe — Kalaskaffe — Hushållsblandning.
Matvaror — Specierier.

Vänd Eder med förtroende till

MALMBERGETS BEGRAVNINGSBYRÅ

KRISTIN OLSSON
Begravningsbyrå & Manufakturaffär
Tel. 322. MALMBERGET. Tel. 322.

Elvira Lindéns Fotoateljé

Tel. 383. MALMBERGET. Tel. 383.

PORTRÄTT, MULTIFOTO.
Amatörarbeten, Förstoringar.

DOBBINS - Malmberget

Tel. 241. MALMBERGET. Tel. 241.

HERREKIPERING, HERRKONFEKTION, GOSSKLÄDER.
Vårt motto: Nyheter medan de äro nya.

Lämpligaste JULKLAPPEN köper Ni i

J. A. ANDERSSONS MÖBELAFFÄR

Telefon 41 MALMBERGET Telefon 41

Börjes Tobaks- & Pappershandel

MALMBERGET

Välsorterad!

MALMBERGET**CARL W. L. ANDERSSON**

MUSIKHANDEL & MUSIKFÖRLAG

Malmberget - Telefon 353

BERNHARD WENNBERG A.-B.

Telefon 60 o. 460

MALMBERGET

Enrisrökta Renstekar

Levereras alltid nyrökta

Beställningar till julen mottagas tacksamt före 1 dec.

NORRKÖPING**Förgyllda Vägghendylar**

Handarbete av hög kvalitet, utförda av svenska bildhuggare,
säljes till billiga priser och goda betalningsvillkor.
Skriv eller ring.

HUGO JOHANNESSEN - Drottninggatan 60 - Norrköping
Tel. 75 14.

SKELLEFTEÅ**ALLAS GEMENSAMMA INTRESSE**

är låga varupriser. Nedbringa Edra levnadskostnader
genom Kooperativ samverkan. — Gör Edra inköp i

SKELLEFTEÅORTENS KOOP. HANDELSFÖRENING
förening för lågre levnadskostnader

Skellefteå Laddningsstation & Elektriska Verkstad

Kanalgatan 14 - Tel. 1023

ALLT BILELEKTRISKT

Omlindningar av generatorer och motorer utföres omsorgsfullt
till moderata priser.

BESÖK STENBERGS KONDITORI

Tel. 13 SKELLEFTEÅ Tel. 258

Gott kaffe - Goda bakelser - Beställningar mottagas

Bröderna Forslunds Automobilaffär

Storgatan 26, SKELLEFTEÅ

Förstklassig bilverkstad med moderna maskiner och verktyg.
Cylinderbörningar etc.
Telefoner 503 och 610.

BETALD ANNONSPLATS

STOCKHOLM**Böcker och Pappersvaror**

hos

BIBLIOTEKSOKHANDELN

Tel. 10 25 28, 20 47 69 Stockholm Biblioteksgatan 12

LANDÉNS LAVENDELTINKTUR

BÄSTA ANSIKTSVATTEN

Hos parfymhandlare i hela landet
till 2, 4 och 8 kronor pr flaska.

Lundgrens Triåaffärer

Odengatan 78 • S:t Eriksgatan 56 • Götgatan 67
Tel. 30 00 67 Tel. 53 94 35 Tel. 42 14 00

Strumpor - Jumpers - Damunderkläder - Korsetter m. m.
Bästa kvalitéer till lägsta priser

STOCKHOLM

VID BEHOV AV: Papperspåsar, Omslagspapper och Bindgarn m. m., vänd Eder med förtroende till

**Akt.-Bol. CARL O. PALMGREN
PÅSFABRIK & TRYCKERI**

Luntmakareg. 79, Stockholm. Tel. 30 40 50, 30 08 04, 30 88 50

ÅSTRÖM & CO - METALLFABRIK
SMEDSUDDEN - STOCKHOLM

Tillverkar all slags armatur.

Utför reparationer.

Telefon 50 26 72

Telefon 50 26 72

Patienternas Förening

Telefon:

23 40 10

Postgiro:

3721

Alla handarbetsgarner erhållas fördelaktigt från Otto Elmgrens A.-B. Särskilda fördelar äro: firmans enorma sortering av alla slags garner samt lägsta möjliga priser.

Otto Elmgrens AB.

L:a Nygatan 19

Stockholm

Försäkra Eder i

Östra Sveriges Erkända Centralsjukkassa

Område: Stockholms, Uppsala och Gotlands län. Över 100 lokal-sjukkassor underlättat medlemskap. — Begär upplysning Drottninggatan 17, Stockholm. Tel. 11 87 54, 10 12 66.

Sök inträde medan Ni är frisk, då sjukdom drabbar Eder är det för sent! Inträdesålder 15—39 år.

Inga spruckna putsytor mer om vid revetering användes

ARMERINGSMATTAN IDEAL

Armeringsmattan IDEAL är tillverkad av prima vassrör o. galv. trådduk och nedbringar reparationskostnaderna i avsevärd grad.

Stockholms Reveteringsfabrik • K. M. Johansson

Norrtullsgatan 34, Stockholm. Telefon 33 27 05.

Tillv. vanliga reveteringsmattor av högsta kvalitet. Utför gips-rörningsarbeten på entreprenad. Infordra offert.

O. MÅRTENSSONS

AKDONSTILLVERKNING

Högbergsgatan 32 - Stockholm - Tel. 40 98 24, 40 98 34.

Automobil-, Smides- och Mek. verkstad.

KÖRSNÄR

CONRAD JACOBSSON

Pålsaffär • Humlegårdsgatan 5

REKOMMENDERAS!

Stockholm

Tel. 62 28 30, 62 97 90

RUNEBORG & WRETSTRÖM

METALLFABRIK

Inneh.: A. RUNEBORG

Upplandsgatan 1, Stockholm

Tel. 11 09 71.

KASSA-, BANK- OCH PULPETRÄCK

Fridolf Lundbergs Begravnings- och Eldbegängelsebyrå

Kontor ODENGATAN 22

Telefon 33 54 21, 32 25 23

Efter kl. 6 även 33 14 76

OMBESÖRJER ALLT VID DÖDSFALL
Svenska Eldbegängelseföreningens ombud

VID VAL AV GOLVBELÄGGNING

rådfråga alltid

A.-B. BLIDBERG & PÅHLMAN

Specialfirma för golv.

Rådmansgatan 56 (Inv. Sveavägen) - Tel.: Växel 23 25 75

"Rätt golv på rätt plats."

NORIN & HEDLUND

KOPPAR-, BLECK- & PLÅTSLAGERI

Norrtullsgatan 20

STOCKHOLM

Telefon 30 59 02

Utför: Svetsningar, Koppar-, Bleck- & Plåtslageriarbeten av alla slag. Förstklassigt material och arbete.

PRESSVERKTYG

L. S. THÖRN

Fixturer. Svarvningar. Pressningar. Massfabrikationer utföras. Moderna arbetsmetoder! Precision!

Hudiksvallsgatan 4

STOCKHOLM

Telefon 31 46 34

FIAT i ropet!

Bäst och förmånligast hos

A.-B. AUTO STANDARD

Birg. Jarlsg. 38 - Stockholm

SUNDSVALL

Oscar Johanssons

LUMP-, METALL- & SKROTAFFÄR

Köpmangatan 16

Telefon 37 24

Järnkonstruktioner och Smiden

för hus- och fabriksbyggnader.

ANDERSSON & NILSSONS SMIDESVERKSTAD

Tel. 47 57, 47 67

SUNDSVALL

Tel. 47 57, 47 67

Anlita vår moderna BÄRGNINGSBIL

IVAR PETERSSONS MOTORVERKSTAD

Tel. Växel 12 33 - 20 19

Öppet hela dygnet

Efter kl. 7 tel. 12 97

Allt vad Ni önskar i Sjukvårdsartiklar

finnes i

SJUKVÅRDSMAGASINET

Vid torget

SUNDSVALL

A/B MOSSBERG & BLOMKVIST

Köpmangatan 7. - SUNDSVALL. - Tel.: 27 91, 38 58.

Allt för Bilar. Fullständig Service. Gummiverkstad. Nattgarage

JÄRN- & METALLSKROT, LUMP, STICKYLLE m. m.

köpes till högsta dagspris.

E. Hallgren - Skrotaffär

Tel. 15 68, 11 16

SUNDSVALL

Tel. 15 68, 11 16

Ring 3088 och Beställ

Vi hemsända

KRANSAR - BUKETTER - KISTDEKORATIONER

KUBIKENBORGS TRÄDGÅRD

FÖR FESTER OCH BASARER är förnämsta inköpskällan

FÖRENINGSCENTRALEN - SUNDSVALL

Telefon 14 67. Växel: Storgatan 7. Telefon 14 67. Växel.

Begär katalog, erhålles gratis och franco.

SUNDSVALL**POOLSTEN och POOLBLOCK**

— det populära byggnadsmaterialet
Förbillig byggnation i uppsättning och underhåll, hållbarhet och isolering. Godkänd av alla byggnadsnämnder.

Införda kostnadsberäkning

A.-B. MJÖSUNDS POOLSTENSFABRIK

Postadress: NJURUNDA

Telefon 63 o. 97

En IMATVÄTTAD kostym

tar Ni på med samma tillfredsställelse som en ny.

FLYRÉNS KEMISKA FÄRGERI - Imatvätt - Ängtvätt
Esplanadgatan 10 - Sundsvall. Ordertel. 17 70.

JOH. ANDERSSONS SPECERIAFFÄR

Fredsgatan 17. - Tel. 32 38.

Sundsvalls ädsta speceriaffär har alltid
strävat att hålla platsens lägsta priser.

SYRGAS, DISSOUSGAS och LUSTGAS

Apparater för svetsning, skärning och lödning. — Reservdelslager till de flesta i marknaden förekommande svetsningsapparater. — Reparationer av brännare och reduceringsventiler.

SUNDSVALLS SYRGASFABRIK, Sundsvall, Tel. 40 05

A.-B. GOTTFR. NILSSON

SUNDSVALL

Telefon 23 64

Platsens största och bäst sorterade specialaffär i Skodon

UPPSALA**Trycksaker - Räkenskapsböcker**

Upsala Kontorsboksfabrik

Hamnesplanaden 8

Tel. 26 01, 26 02 (växel)

BETALD ANNONSPLATS!

GYNNA ANNONSÖRERNA

UPPSALA

Gäller det **MÖBLER - MATTOR - GARDINER** Besök då

MÖBELKOMPANIET

AHL & WALDEN

Vaksalag. 24

Uppsala

Tel. 11 33

UMEÅ

3 fördelar att beställa möblerna hos
MÖBELSNICKERIET

1. Gediget utförande.
2. Personliga önskemål utföras.
3. Mycket förmånligt pris.

Grisbacka.

UMEÅ.

Telefon 394.

Vid komplettering av Linneförrådet
vänd Eder med förtroende till oss

DUKTYGER, HANDDUKAR

Alltid det bästa till billigaste priser

SANDBERGS - Kungsgatan 53 - Rikst. 102 - Umeå

Arkitekt

J. D. Sundberg

Ritningar
Beskrivningar
Värderingar
Kontrollanskap
Tel. Kontoret 19 50
" Bost. 264
Umeå

VÄSTERÅS**Västerås Ornamentsmides Fabrik**

Innehavare: A. J. ASK

Tel. verkst. 15 94, bost. 34 88 - VÄSTERÅS

Järnkonstruktioner - Ornamentsmide
Hissräck - Balkongräcken - Koppar
Messing och andra metallarbeten

ALLT I 1:STA KLASS

SPECERIER och KONSERVER

SIGFRID HOLM A.-B.

Tel. 68 - 6 98 Västerås Tel. 68 - 6 98

SPECIALIST TILL EDER TJÄNST

Lämna Edra inkassouppdrag med förtroende till

Västerås Juridiska Inkasso- & Affärsbyrå

ombudsman Harry Ericson, Stora gatan 11, Västerås. Tel. 23 55.
Energisk behandling. - Lägsta arvoden. - Säker redovisning.

EDRA INKÖP av **KAFFE, FRUKT** och **KONSERVER**
gör Ni med fördel hos

KRAFT & C:o EFTR. - VÄSTERÅS

Smedjegatan 7

Telefon 85, 4 50

BERGSLAGERNAS KONTORSMASKINER

Stora gatan 24, VÄSTERÅS. - Tel. 17 15, 17 16, 32 88

ERIKA Skrivmaskiner - ORIGINAL-ODHNER Räknesmaskiner -
VICTOR Adderingsmaskiner. — Fullständig verkstadsservice.
Komplett reservdelslager. — Endast fackutbildad personal.

FÄRGBAND! CARBONPAPPER! UTENSILIER!

BETALD ANNONSPLATS

Ohlins Pälsar

alltid främst då det gäller kvalitet
och låga priser.

Kopparbergsv. 8

Tel. 45 48

VÄSTERÅS**DUX- & STANDARD RADIO**

finnes endast hos

RADIO-TELEVICE

Tel. 34 80

Kopparbergsvägen 8

Tel. 34 80

PROVIANTERA hos**A.-B. Joh. Edlings Speceriaffär****Västerås****Konsumrestaurangen och baren**

God, vällagad mat till låga priser. Trivsamma lokaler.

KONSUMKONDIS - Vid Stora torget.

Stadens största och modernaste. Inga drickspengar.

Konsum, Västerås**NILS ANDERSSON****CHARKUTERI**Tel. 23 40 **VASAGATAN 22 - VÄSTERÅS** Tel. 23 40**REKOMMENDERAS!****Allt i klädväg för barn och ungdom**

av prima kvalitéer och i största sortering

ELIN JOHANSSON & C:o, Eftr.**Bertil E:son Strand**Hörnet av Vasagatan och Hantverkaregatan — **VÄSTERÅS**
Telefoner 8 16 & 13 89**ÖREBRO****Stora Hotellet****ÖREBRO**

Telefon Namnanrop

Största sortering för Jakt, Sport o. Fiske**ÖSTLUNDS**

Stortorget 9

ÖREBRO

Tel. 103 41

BRÖDERNA JONSSON - Civil- & Uniformsskrädderi
Skolgatan 27. - Tel. 119 13.God passform utmärker alltid "Jonssons" kläder.
Även så kallade måttbeställningar, med högsta garanti, till
konfektionspriser. **Anlita alltid fackmannen.****MARKS VARUHUS**

Drottninggatan 42 - Örebro

Telefon 10 955

Örebro Intecknings Kommanditbolag**P. ERIKSSON & Co.**
Drottninggat. 7, 1 tr. Örebro. Telefon 135 00.**BANKRÖRELSE** — Eget kapital 1,850,000: —
Emottager penningar på förmånligaste villkor å kapital-, spar-
kasse- och giroräkning. Utlämnar lån mot säkerhet av in-
teckningar samt beviljar byggnads- och kassakreditiv m. m.

BETALD ANNONSPLATS

ÖREBRO**RADIONYHETERNA inkomna**

ALLT I MUSIK

FÖRENADES MUSIKHANDEL - Drottninggatan 23

Tel. 113 04

Gynna urmakare Josef Edwall & C:o

14 Drottninggatan 14

ARVID ANDERSSONS KONDITORI

(Harald Lindberg)

STORGATAN 20

ÖREBRO

Telefon 124 02

REKOMMENDERAS**TRÄKOLSGENERATORER**

för olika ändamål

A.-B. GASGENERATOR, Örebro, Tel. 154 48

ALGOT ANDERSSON**VATTENLEDNINGSENTREPRENÖR**

Mäster Larsg. 10

ÖREBRO

Telefon 113 82

Utför Värmeanläggningar, Badrums- och WC-inredningar
m. m. i branschen. Gediget arbete. Humana priser.**BÄCKMANS KOL OCH VED**

Tel. 133 05 - Sture Bäckman, Åkersberg, Bygärdet - Tel. 117 16

är nu efter fullbordad nybyggnad i tillfälle erbjuda ärade
kunder en snabb leverans av KOL och KOKS i alla förekom-
mande krossningar av högsta kvalitet samt torr prima och
sekunda ved till marknadens lägsta priser.**Byggmästare Carl Lindén**

Olaigatan 43

ÖREBRO

Telefon 145 21

NYBYGGNADER OCH REPARATIONER

Kostnadsförslag på begäran

HUSHÅLLSSKOLAN MARGARETA

Klostergatan 11

ÖREBRO

Tel. 118 70, 117 50

1:a kl. Matsalar

Festväning och Matvaruaffär

Elever mottagas

KAPPOR och KLÄNNINGAR till fabrikspriser**Norrköpings Kappfabrik**

Drottninggatan 25, 1 tr., Örebro

Telefon 150 47

Kronmärkta Ägg - Ägg Ni kan lita på**Örebro Läns Äggcentral**

ÖREBRO

förening u. p. a.

Tel. 169 49

FRANSKA PARFYMMAGASINET

Telefon 109 23

Adr.: Stora Hotellet

ÖREBRO

Platsens mest välsorterade affär i parfym-
och toilettartiklar.**LINDGREN'S EFTR. - AFFARSBYRA**

Vasastrand 7 - ÖREBRO - Telefon 113 93

Förmedlar köp och försäljning av:
Stads- och Läntegendomar, Hotell, Villor, Affärer m. m.
Verkställer utredningar och förmedlar ackords-
uppgörelse. Även fastighetsförvaltning.

BETALD ANNONSPLATS

ÖREBRO

NYA GLASMÄSTERIET

Karlslundsgat. 18 ÖREBRO Telefon 167 80
 Utför alla slag av glasinsättningar och inramningar.
 INFORDRA OFFERT!

ÖREBRO JÄRNINDUSTRI

(DAVID MARCÖR)
 Telefon 169 30 ÖREBRO N:a Sofiagat. 13
Konstruktioner, Smiden, Svetsningar
 Kostnadsförslag på begäran

ÖREBRO KAROSSERIFABRIK

W. ENGLESSON & CO.

ÖREBRO

Nya Bryggeriet KRONANS

MÅLTIDSDRICKA - WICHYVATTEN
 LÅSKEDRYCKER

äro allmänt omtyckta
 Telefon 101 85 Telefon 101 85

Eric Sjöqvist, Fotografiatelié

Drottningg. 11 ÖREBRO Telefon 111 01

Stil, kvalité och god passform

utmärker KAPPAN Ni köper hos oss.
 Därtill är priset det lägsta möjliga.
 SANDBERGS A.-B. - Olaig. 13 - Tel. 184 74
 JÄRNTORGET - ÖREBRO

**RESANDE SOM BESÖKA ÖREBRO
 TAG IN Å HOTEL CONTINENTAL!**

Ett 50-tal resanderum med alla bekvämligheter.
Fullständiga rättigheter. Dagligen musik.
 Telefon: NAMNANROP

Hallgren & Karlsson

CHARKUTERIFABRIK
 ÖREBRO

VID BESÖK I ÖREBRO

rekommenderas
Fenix - Freden - Terrassrestauranten
BERGSLAGENS ALLM. RESTAURANTAKTIEBOLAG

KOLONIALVAROR

en gros
 KAFFEROSTERI
Örebro Import- & Kolonialvaru A.-B.

GODSFÖRMEDLINGEN

S. LARSSON & Co
 Telefon 108 77 Örebro Telefon 110 26
 TRANSPORTER ALLA SLAG

Örebro Lump- & Skrotaffär

MAGASIN OCH KONTOR
 Triangeln ÖREBRO Tel. 130 43
 Köper och säljer i parti och minut:
 Järn- och Metallsrot samt Lump av alla slag.
 Tomglas m. m.

Allt vad som behöves för Skomakeriet erhålles
 fördelaktigast från

Skomateriallagret & Nätlingsaffären

MONOPOL

ÖREBRO Tel. 117 83, 115 56

K. E. Zanders Charkuteriaffär

REKOMMENDERAS

TELEFONER.	Fabrik: Ekersgatan 20	874
	Sven Zander	ankn. 874
	Bostad: K. E. Zander	3593
	Norrgratan 17	511
Affärer:	Ekersgatan 20	4156
	Engelbrektsgratan 46	3912

ÖREBRO

H. NILSSON BYGGMÄSTARE

Tel. 133 31 Ekersgatan 32 Tel. 133 31

INFORDRA KOSTNADSFÖRSLAG!

MATTLAGRET

OLAIGATAN 7 - ÖREBRO

Såväl mjuka mattor som korkmattor i
 stor sortering till platsens lägsta priser

RÖRBOLAGET BRÖDERNA LÖÖW

Kontor: Drottninggatan 70 — ÖREBRO
 Telefon 5910 — Bostad telefon 2165

Utföra: Värmeledningar alla system (specialitet). Vatten- och
 avloppsledningar. Varmvattenberednings- och sanitära anlägg-
 ningar. Tillsyn, reparationer, svetsningar m. m.
Förslag och anbud på begäran.

GULLBERGS LIVSMEDEL

ÖREBRO

Engelbrektsgratan 16 Telefon 20 49

ÖREBRO

KOL- & KOKSAKTIEBOLAG

REKOMMENDERAS!

A.-B. Bygg-Agentur

EKERSGATAN 1 - ÖREBRO

Tel. 189 01, 189 02

Byggnadsvaror alla slag. Infordra offert.

Gynna "STATUS" annonsörer!